

Μήτσα Οικονόμου

ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΥΣ ΣΤΟ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟ ΝΑΥΠΛΙΟ

Ἡ συνθήκη τοῦ Κάρολιτις (1699) πού ἔβαλε τέλος στό βενετουρκικό πόλεμο τοῦ 1684 καί στή μακρόχρονη ἀναστάτωση τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, βενετοκρατούμενου καί τουρκοκρατούμενου, ἀνοίξε, συγχρόνως, τίς προοπτικές γιά τή δημιουργία, ἀνάμεσα στίς δύο περιοχές, νέων εἰρηνικῶν σχέσεων πού εἶχαν ὡς κύριο γνώρισμα τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Οἱ συναλλαγές αὐτές στήν πραγματικοποίηση τῶν ἀκολούθησαν, κυριολεκτικά καί μεταφορικά, δύο δρόμους· ὁ ἓνας ἔβαζε ξανά σέ λειτουργία παλαιότερους τρόπους ἐμπορίας, ὅπως αὐτοί ἴσχυαν καί πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἄρχιζε τώρα νά λειτουργεῖ μέ τήν εἰσαγωγή ὀρισμένων καινούργιων θεσμῶν καί ἀντιλήψεων, βασισμένων στά δεδομένα, τά ὁποῖα πηγάζαν ἀπὸ τὸ νέο ἑδαφικό καθεστῶς πού διαμορφώθηκε μέ τή βενετική κατάρτηση¹.

Τὴν ἴδια ἐποχή, τὸ Ναύπλιο, πρωτεύουσα τῆς βενετικῆς Πελοποννήσου καί ἔδρα τῆς πολιτικῆς καί στρατιωτικῆς διοίκησης, γινόταν τὸ κυριότερο λιμάνι καί ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἀστικά κέντρα τῆς χώρας².

1. Μέ τή συνθήκη τοῦ Κάρολιτις καί τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου οἱ Βενετοὶ ἐπέστρεψαν στοὺς Τούρκους τίς πρόσκαιρες ἢ μονιμότερες — ὅπως ἡ Ναύπακτος — κατακτήσεις τους, πού εἶχαν πετύχει στό χώρο τῆς Ἠπείρου καί τῆς Στερεᾶς, ἀλλὰ κράτησαν τὴν Πελοπόννησο, τὴν Αἴγινα καί τὴν Λευκάδα. Λεοπ. Ράνκιος, Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἑνετοκρατίας (1685-1715), μετάφρ. Π. Καλλιγὰ, Πανδώρα 12 (1861-1862), σ. 562. Κων. Σάθας, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθῆναι 1869, σ. 427. Ἀπ. Βακαλόπουλος, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τόμ. Δ' (Τουρκοκρατία 1669-1812) Θεσσαλονίκη 1973, σ. 42. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἐκδ. Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν, τόμ. ΙΑ', Ἀθῆναι 1975, σ. 35-36.

2. Τὴ νέα φυσιογνωμία, πού διαμορφώνει γενικά τὸ Ναύπλιο τὴν περίοδο αὐτή, μπορούμε νά τὴν ἀντιληφθοῦμε — σχηματικά ἔστω — ἀπὸ τὴν εἰκόνα πού παρουσιάζει ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλης, τόσο στή σύνθεσή του, ὅσο καί στό διαρκῶς αὐξανόμενο μέγεθός του. Πρῶτα - πρῶτα πολυποίκιλη εἶναι ἡ προέλευση τῶν κατοίκων του. Ἐκτός ἀπὸ τοὺς γηγενεῖς, πού ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸ παλαιὸ ἑλληνικὸ καί ἀρβανίτικο στοιχεῖο τῆς πόλης καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς, ὑπάρχει ἓνας μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀπὸ ξένους καί πρόσφυγες, μόνιμα ἢ πρόσκαιρα ἐγκατεστημένους σ' αὐτήν. Ἔτσι ἔχουμε Βενετούς ἀξιωματοῦχους καί διοικητικούς ὑπαλλήλους, ἀξιωματικούς καί στρατιῶτες (Ἕλληνες, Σκλαβόγους καί Εὐρωπαίους), πού ὑπηρετοῦν ὡς μισθοφόροι στό βενετικὸ στρατὸ καί στόλο, ἐμπορευομένους, ναυτικούς καί τυχοδιώκτες ἀπὸ τὴν Κυριαρχή πόλη, τὴν ἡπειρωτικὴ τῆς ἐνδοχώρα καί τὴν ἄλλη Ἱταλία, κι ἀκόμη ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ Δύση καί τὴν τουρκοκρατούμενη Ἀνατολή, λατίνους ἱερωμένους καί μοναχοὺς, Τούρκους πού ἐγίναν χριστιανοὶ καί δὲν ἐγκατέλειψαν τὴ χώρα, Ἑβραίους πού

Τό άνοιγμα τών έμπορικών δρόμων καί ή έπανάληψη τών συναλλαγών, κατέστησαν γενικά τό Ναύπλιο πόλο έλξης καί σημείο έκκίνησης ενός πλήθους προϊόντων πού άρχισαν νά διακινούνται μέσα στό εϋρύτερα πλαίσια τοϋ βενετοκρατούμενου καί τουρκοκρατούμενου έλληνικοϋ χώρου καί, ειδικότερα, έπίκεντρο ενός πυκνοϋ έμπορίου, άνάμεσα στή ΝΑ Πελοπόννησο καί τά νησιά τοϋ Αιγαίου Πελάγους.

Τό τελευταίο αυτό φαινόμενο δέν ήταν κάτι τό νέο. Έχουμε ρητή μαρτυρία τών πηγών, ότι καί πριν από τόν πόλεμο τό Ναύπλιο μέ τήν περιοχή του συναλλασόταν κατά κύριο λόγο μέ τά νησιά τοϋ 'Αρχιπελάγους³. Οί συναλλαγές αυτές μάλιστα δέ διακόπηκαν έντελώς ούτε μέ τήν κήρυξη τοϋ πολέμου, ούτε στή διάρκεια του, μετά τή βενετική κατάκτηση τοϋ Μοριά⁴. Τοϋτο μπορούμε νά τό υποθέσουμε βάσιμα, έφόσον γνωρίζουμε ότι τά νησιά αυτά ή τουλάχιστον οί Κυκλάδες, έκτός βέβαια από τήν ήδη βενετοκρατούμενη Τήνο, είχαν περάσει τότε κάτω από τόν έλεγχο τής βενετσιάνικης άρμάτας πού εισέπραττε μάλιστα καί τό χαράτσι γιά λογαριασμό τής Γαληνοτάτης⁵.

Μέ τή νέα ειρηνική περίοδο, δηλ. μετά τό 1699, άναμφίβολα τό

παρέμεναν καί δέν έφυγαν μαζί μέ τούς Τούρκους, Δαλματούς έποίκους πρώην μισοφόρους ή άτακτους πολεμιστές καί τέλος Έλληνες μετανάστες, έμπόρους καί карабоκърηδες, επαγγελματίες καί βιοτέχνες, κτηματίες, γεωργούς καί κτηνοτρόφους, πού ήρθαν από κάθε σχεδόν γωνιά τοϋ ελληνικοϋ χώρου, από τήν Άθήνα, από τήν Εϋβοία, από τή Θήβα, τή Λειβαδιά καί τήν υπόλοιπη Ρούμελη, από τή Χίο καί τήν Κρήτη, από τά νησιά τοϋ 'Ιονίου καί τοϋ Αιγαίου Πελάγους. Σχετικά μέ το ύψος τοϋ πληθυσμοϋ, μέ βάση άπογραφικά στοιχεία τών μέσων ίσως τής δεκαετίας τοϋ 1690, αυτός άνερχόταν σέ 9.985 ψυχές, ένώ σέ άναφορά τοϋ 1697 τοϋ ρέκτορα Ναυπλίου Marco Pisani γίνεται λόγος γιά περισσότερους από δώδεκα χιλιάδες κατοίκους. Προφανώς όμως καί στίς δύο περιπτώσεις πρόκειται όχι μόνο γιά τήν πόλη αλλά γιά όλόκληρη τήν περιοχή τοϋ Ναυπλίου (Territorio di Napoli di Romania). Γύρω στό 1700 ό άστικός πληθυσμός τής πρωτεύουσας άριθμούσε 5.904 άτομα. Στά έπόμενα χρόνια καί ως τό τέλος τής Βενετοκρατίας θά πρέπει νά αύξανόταν συνεχώς, όπως άλλωστε μαρτυρείται καί γιά τήν υπόλοιπη Πελοπόννησο. Κ. Ντόκος, 'Η Στερεά Έλλάς κατά τόν ένετοτουρκικόν πόλεμον (1684-1699) καί ό Σαλώνων Φιλόθεος, Άθήναι 1975, σ. 99 κ.έ., όπου, έκτός τοϋ Ναυπλίου, παρέχονται στοιχεία γιά τήν προέλευση τών έποίκων καί στίς άλλες περιοχές τής Πελοποννήσου, σ. 122 καί 206-210. Πρβλ. Β. Παναγιωτόπουλου, Πληθυσμός καί οικισμοί τής Πελοποννήσου 13ος-18ος αιώνας, Άθήνα 1985, σ. 235-240.

3. Σπ. Λάμπρος, Έκθέσεις τών Βενετών προνοητών, Δ.Ι.Ε.Ε., 5 (1896-1900), σ. 647. Πρβλ. Α. Ρανκίου, ό.π., σ. 4 καί Κ. Ντόκου, ό.π., σ. 42, σημ. 2.

4. Πρβλ. ένδεικτικά τό ναυτικό έμπόριο πού διενεργούν οί άδελφοί Θεόδωρος καί Άγγελής Λαμπριανός στή διάρκεια τοϋ πολέμου, άνάμεσα στό βενετοκρατούμενο Ναύπλιο καί τίς «σκάλες τής Τουρκίας». Α.Σ.Υ., Provveditori da terra e da mar, busta 951, disp. 38, annesso 1 (1696, 2 Agosto) καί annesso 2 (1698, 4) Giugno). Από τούς δύο αυτούς έμπόρους συναντούμε τό δεύτερο από τό 1703 καί μετά ως πρόξενο τών Έλλήνων έμπόρων στό Ναύπλιο, όπως θά δούμε καί παρακάτω.

5. Ιστορία τοϋ Έλληνικοϋ Έθνους, ό.π., σ. 32-35. Πρβλ. Περ. Ζερλέντου, Φραγκίσκου Μοροσίνου γράμματα διατακτικά κατά τής ελληνικής Έκκλησίας, Δ.Ι.Ε.Ε., 7 (1916), σ. 434.

ἐμπόριο ανάμεσα στό Ναύπλιο καί τά νησιά, ὄχι μόνο ξαναβρῆκε τόν παλιό του ρυθμό, ἀλλά θά πρέπει νά διευρύνθηκε καί νά πυκνώθηκε ἀκόμη περισσότερο. Καί τοῦτο, πέρα ἀπό κάθε ἄλλη μαρτυρία τῶν πηγῶν, μπορούμε νά τό συμπεράνουμε μέ ἀσφάλεια, ἂν ἐκτιμήσουμε σωστά τή σημασία ἐνός πολύ ἐνδεικτικοῦ γεγονότος: αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἐποχή ἐμφανίζεται στό Ναύπλιο ἕνας θεσμός, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει καί ἤδη λειτουργεῖ ἀπό παλαιότερα σέ ἄλλες βενετικές κτήσεις, πού εἶχαν ἀνεπτυγμένο ἐμπόριο καί πυκνές ἐμπορικές σχέσεις μέ τίς γειτονικές τους τουρκοκρατούμενες περιοχές. Πρόκειται γιά τό θεσμό τοῦ ἐμπορικοῦ προξένου, ὁ ὁποῖος ἔχοντας τήν ἔδρα του στό Ναύπλιο, ἐκπροσωπεῖ τούς "Ἕλληνες ἐμπορευομένους, ὑπηκόους τοῦ σουλτάνου, πού κατοικοῦν γενικά στά τουρκοκρατούμενα ἐδάφη καί εἰδικότερα στά νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Πράγματι, ἕνας ἀκριβῶς ἀνάλογος θεσμός, τοῦ προξένου τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, ὑπηκόων τῆς Πύλης, παρουσιάζεται γιά πρώτη φορά στά βενετοκρατούμενα νησιά τοῦ Ἰονίου⁶ ἕνα αἰῶνα καί περισσότερο πρὶν ἀπό τήν περίοδο τῆς Β' Βενετοκρατίας. Τήν ἐποχή ἐκείνη τό ἐμπόριο τῆς Ἡπείρου, τῆς Ρούμελης, τοῦ Μοριά καί ὁρισμένων — τουλάχιστον — περιοχῶν τοῦ Αἰγαίου βρισκόταν σέ μία τέτοια φάση ἀνάπτυξης, πού εἶχε πιά τίς δυνατότητες ἀλλά καί ὀφείλε νά ἀναζητήσει τούς κατάλληλους τρόπους γιά νά διοχετεύεται μέ ἀσφάλεια στίς πιό κοντινές ἀγορές τοῦ Ἐξωτερικοῦ καί κυρίως τῆς Βενετίας. Ἀκριβῶς σ' αὐτή τή φάση, ἀλλά καί στή συνέχεια, ἡ Κέρκυρα καί ἡ Ζάκυνθος λειτούργησαν σάν διαμετακομιστικός σταθμός. Τά προϊόντα ἀπό τίς περιοχές τῆς προέλευσής τους μεταφέρονταν μέ μικρά πλοῖα στά Ἰόνια νησιά καί ἀπό κεῖ μέ βενετικά καράβια προωθοῦνταν στήν Κυρίαρχη πόλη. Τό βενετικό κράτος, πού κατεῖχε τά νησιά, εὐνοοῦσε ἀπό τήν πλευρά του τή διαδικασία αὐτή καί διευκόλυνε κάθε προσπάθεια γιά τή διοχέτευση τῶν προϊόντων στήν ἐμπορική χοάνη τῆς Βενετίας, ἀπό τήν ὁποία ἄλλα ἐμπορεύματα θά ξεκινοῦσαν γιά νά διανύσουν ἀντίστροφα τόν ἴδιο δρόμο.

Μέσα στή λειτουργία αὐτοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ κυκλώματος πού εἶχε τό σχῆμα: Ἑλληνες ἔμποροι (τῆς Ἡπείρου, τῆς Ρούμελης, τοῦ Μοριά καί τοῦ Αἰγαίου) → Ἐπτάνησα → Βενετία → Ἐπτάνησα → Ἑλληνες ἔμποροι, γεννήθηκε ἡ ἀνάγκη νά ὑπάρχουν πρόσωπα τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης τῶν τελευταίων, τά ὁποία, ἐγκατεστημένα ἐνδιάμεσα

6. Γιά τό θεσμό γενικά στά νησιά αὐτά, τή γένεσή του — πιθανόν — κατὰ τό δεύτερο τέταρτο τοῦ 16ου αἰῶνα καί τήν ἐξέλιξή του ἀπό τά τέλη τοῦ τρίτου τετάρτου τοῦ ἴδιου αἰῶνα ὡς τήν πώση τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας, ἔχουμε συγκεντρώσει ἀπό τά βενετικά Ἀρχεῖα μεγάλο ὄγκο ἀνέκδοτου ὕλικου, τό ὁποῖο πρόκειται νά ἐπεξεργαστοῦμε σέ ἰδιαίτερη μελέτη.

σάν διορισμένοι αντιπρόσωποί τους, θά αναλάμβαναν νά φροντίζουν καί νά διευκολύνουν τή διακίνηση τών ἐμπορευμάτων καί τήν προώθησή τους στή βενετική αγορά. Ἐννοεῖται, ἀνάλογο ἔργο θά ἔπρεπε νά ἐπιτελοῦν καί κατά τήν ἀντίστροφη τροχιά ἐκείνων τών προϊόντων πού προέρχονταν ἀπό τή Βενετία. Ἔτσι λοιπόν καθιερώθηκε καί ἄρχισε νά λειτουργεῖ αὐτός ὁ θεσμός καί τά πρόσωπα πού καταλάμβαναν τή σχετική θέση ἔφεραν τόν τίτλο τοῦ προξένου καί κατοικοῦσαν στά Ἴόνια νησιά καί πιό συγκεκριμένα στήν Κέρκυρα, στήν Κεφαλονιά καί στή Ζάκυνθο, ἔδρες τριῶν προξενείων. Οἱ πρόξενοι ἐκλέγονταν ἀπό τούς ἐμπόρους εἴτε προτείνονταν ἀπό αὐτούς καί στή συνέχεια «ἐκλέγονταν» — κατά κανόνα — ἀπό τούς κατά τόπους Βενετούς προβλεπτές. Καί στίς δύο περιπτώσεις ἡ ἐκλογή τους ἐπικυρωνόταν μέ πράξη τῆς βενετικῆς Γερουσίας, ὥστε, ἀπό τήν πλευρά τοῦ βενετικοῦ κράτους τουλάχιστον, ὁ θεσμός ἀποκτοῦσε ἐπίσημη ἀναγνώριση καί νομική ὑπόσταση.

Τό γεγονός ὅμως αὐτό εἶχε μιά ἰδιαίτερη συνέπεια πολύ σημαντική, πού ἐδῶ ἐπισημαίνουμε ἀλλά σκοπεύουμε νά ἐξετάσουμε ἀλλοῦ διεξοδικότερα: ἀναγνωριζόταν δηλαδή ἐπίσημα ἡ ἑλληνική ὑπόσταση τών ἐμπόρων πού ἐκπροσωποῦσαν οἱ πρόξενοι, πράγμα ἀδιανόητο, ἐφόσον εἶναι γνωστό, ὅτι οἱ Ἕλληνες μέσα στήν ὀθωμανική αὐτοκρατορία — ἰσοπεδωμένοι ἀπλῶς στήν κατάσταση τών ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου — διακρίνονταν ἐπίσημα μόνο ἀπό τή θρησκευτική — ὀρθόδοξη — καί ὄχι ἀπό τήν ἐθνική τους ὑπόσταση.

Τά καθήκοντα τών προξένων ἀπέναντι στούς ἐμπόρους πού ἐκπροσωποῦσαν ἦταν συγκεκριμένα. Αὐτοί ἔπρεπε νά παραλάβουν τά ἐμπορεύματα πού ἔφταναν στά Ἐπτάνησα, *transito* μέ προορισμό τή Βενετία, ὅπως καί ἐκεῖνα πού ἀπό τή Βενετία ἔρχονταν *transito* στά νησιά μέ προορισμό τίς περιοχές τῆς Ἡπείρου, τῆς Ρούμελης καί τοῦ Μοριά. Ἀκόμη ἔπρεπε νά φροντίσουν γιά τήν ἐκφόρτωσή τους, τήν παραμονή στό τελωνεῖο, τήν καταβολή τών διαφόρων δασμῶν, καθώς καί τήν ἀποδέσμευση, τή φόρτωση καί τήν ἀποστολή τους στούς τόπους προορισμοῦ. Σέ περιπτώσεις ἀντιδικίας πού κατέληγαν ἐνῶπιον τῆς Δικαιοσύνης, ἐκπροσωποῦσαν τά συμφέροντα τών ἐμπόρων. Ἀπέναντι στίς βενετικές ἀρχές οἱ πρόξενοι εἶχαν τήν εὐθύνη γιά τήν τήρηση τών νόμιμων διαδικασιῶν πού εἶχαν σχέση μέ τήν ἐμπορευματική διακίνηση, καθώς καί τήν ὑποχρέωση νά ἐνημερώνουν τίς ἀρμόδιες βενετικές Ὑπηρεσίες γιά τό εἶδος, τήν ποσότητα, τούς ἀποστολεῖς καί τούς παραλήπτες τών ἐμπορευμάτων.

Ἡ καθιέρωση τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ εἶναι φανερό πόσο ἐξυπηρετοῦσε τούς Ἕλληνες ἐμπόρους στή διεξαγωγή τοῦ ἐμπορίου τους μέ τή Βενετία. Μέ τίς διευκολύνσεις πού τούς ἐξασφάλιζε ἡ παρουσία τών προξένων στά νησιά πετύχαιναν τήν ἀνετη διακίνηση καί διάθεση τών

έμπορευμάτων τους στη βενετική αγορά και ανάλογα έφοδιάζονταν από αυτήν τά χρειαζούμενα στον τόπο τους κατεργασμένα — κυρίως — προϊόντα. Στο διάστημα των δύο αιώνων και περισσότερο πού λειτουργήσε ό θεσμός στά Έπτάνησα — έπαψε νά υπάρχει μέ τήν κατάλυση τής Δημοκρατίας — δέ θά ήταν υπερβολή νά λεχθεΐ, ότι από τά χέρια των προξένων αυτών πέρασε τό μεγαλύτερο μέρος του έμπορίου του Μοριά, τής Ρούμελης και τής Ήπειρου πού κατευθύνθηκε στη Βενετία, όπως και των προϊόντων τής Βενετίας πού διοχετεύθηκαν στίς ίδιες περιοχές. Τά προξενία των Έπτανήσων, όπως έπισημαίνεται πιό πάνω, έξυπηρετούσαν και τά έλληνικά έμπορικά πλοία πού έφταναν στά Ιόνια μέ έμπορεύματα πού προορίζονταν νά διοχετευθούν — κυρίως — στη βενετική αγορά. Στίς άρχαιακές πηγές μεταξύ 1573-1645 τά πλοία αυτά αναφέρονται ως *vasselli ranomeriti* και προέρχονταν κυρίως από τή Μυτιλήνη. Μετά τά μέσα του 17ου αιώνα, ή δικαιοδοσία του προξενείου τής Ζακύνθου έπεκτείνεται σέ όλους τους έμπορευόμενους Έλληνες τής όθωμανικής αυτοκρατορίας πού διατηρούσαν σχέσεις έμπορίας μέ τό νησί και μέσω αυτού μέ τή Βενετία.

Οί Βενετοί έξαρχής δέχθηκαν εύνοϊκά τή δημιουργία του θεσμού του προξένου των Έλλήνων έμπόρων στά Έτάνησα και στη συνέχεια πατρονάριζαν τή λειτουργία του, φροντίζοντας νά εκλέγονται ως πρόξενοι άνθρωποι δικόι τους, συνήθως Βενετοί ύπήκοοι σίγουροι γιά τήν άφοσίωσή τους στη γαληνότατη Δημοκρατία. Ένεργώντας έτσι, στην ουσία προσπαθούσαν νά εφαρμόσουν — μέ κάποιες παραλλαγές βέβαια — τήν παλιά και προσφιλή σ' αυτούς άρχή τής *Dominante*⁷. Έχοντας χάσει πλέον τό μεγαλύτερο μέρος των κτήσεών τους στην Άνατολή, επιδίωκαν σέ αντίστάθμισμα νά βρουν τόν τρόπο νά έξασφαλίζουν και νά κατευθύνουν όσο τό δυνατόν περισσότερα προϊόντα από τόν ίδιο χώρο πρós τή Βενετία.

Σχετικά μέ τίς επιδιώξεις αυτές των Βενετών, έπομένως και μέ τή στάση τους απέναντι στο θεσμό του προξένου των Έλλήνων έμπόρων, είναι χαρακτηριστικό τό γεγονός, ότι άνάλογος προξενικός θεσμός εμφανίζεται ακόμη και μέσα στην ίδια τήν πόλη των τεναγών άμέσως μετά τό βενετοτουρκικό πόλεμο του 1645-1669. Ήταν βέβαια ή εποχή πού ή Βενετία είχε χάσει τήν Κρήτη και τό έμπόριό της στην Άνατολή βρισκόταν σέ πλήρη ύποχώρηση μέσα σ' ένα γενικότερο κλίμα παρακμής τής οικονομικής ζωής. Θέλοντας νά προσελκύσει αλλά και νά έλέγξει τους έμπορευόμενους Αίγαιοπελαγίτες πού είχαν άρχισι νά συχνάζουν μέ τά πλοία τους τό βενετικό λιμάνι, άμέσως

7. Άνδρ. Μ. Άνδρεάδης, Περί τής οικονομικής διοικήσεως τής Έπτανήσου επί Βενετοκρατίας, τόμ. Α', Άθήναι 1914, σ. 76 κ.έ. Πρβλ. Α. Ρανκίου, ό.π. και Κ. Ντόκου, ό.π.

μετά την ειρήνευση, ίδρυσε μέσα στην ίδια τη μητρόπολη της Γαληνοτάτης τό προξενείο του Ἀρχιπελάγους. Στήν πρώτη φάση της λειτουργίας του, 1675-1684, τό προξενείο εκπροσωπούσε, ἐκτός ἀπό τούς Ἕλληνες, καί Τούρκους ἐμπορευομένους. Οἱ Τούρκοι ἔφταναν τότε μέ δικά τους πλοῖα στή Βενετία, προερχόμενοι κατὰ κύριο λόγο ἀπό τά ἐμπορικά λιμάνια τῆς ΝΑ Πελοποννήσου, τό Ναύπλιο καί τή Μονεμβασία. Ἀπό τήν ἐπανασύστασή του ὅμως τό 1700 καί μέχρι τό 1732, πού σταμάτησε ἡ λειτουργία του, τό προξενείο εκπροσωποῦσε μόνο τούς Ἕλληνες ἐμπόρους, ὑπηκόους τῶν Τούρκων, πού ἔφταναν ἀπό τό Ἀρχιπέλαγος καί ἄλλες ἐλληνικές περιοχές τῆς Ἀνατολῆς στήν Κυρίαρχη πόλη⁸. Τά πλοῖα τους ἔφεραν τήν τουρκική σημαία καί ἦταν ἱστιοφόρα (σαῖκες) κωπήλατα (λόντρες) καί μικτά (σαμπέκια)⁹. Ὁ πρόξενος τῶν ἐμπόρων αὐτῶν ἀνήκε συνήθως σέ γνωστή νησιωτική οἰκογένεια καί ἦταν ἐγκατεστημένος ἀπό χρόνια στή Βενετία¹⁰. Ἐκλεγόταν — κατὰ κανόνα — ἀπό τούς Ἕλληνες ἐμπόρους καί карабоκύρηδες καί τήν ἐκλογή του ἐπικύρωνε μέ διάταγμά της ἡ Γερουσία. Εἶχε ὡς ἔργο νά ἐξυπηρετεῖ τή διακίνηση τῶν προϊόντων πού εἰσάγονταν στή Βενετία ἀπό τά νησιά τοῦ Αἰγαίου, ὅπως καί ἀντίστροφα τῶν βενετικῶν προϊόντων πού προορίζονταν γιά τά νησιά αὐτά. Συνήθως ἐμπορευόταν καί ὁ ἴδιος καί, καθώς ἦταν πάροικος ἀπό πολλά χρόνια σ' αὐτή τήν πόλη, εἶχε ὅλη τήν ἀπαιτούμενη πεῖρα πού χρειαζόταν γιά νά ἀντιμετωπίσει τίς πολύπλοκες διατυπώσεις τῶν τελωνειακῶν καί τῶν ἄλλων σχετικῶν μέ τό ἐμπόριο βενετικῶν Ὑπηρεσιῶν. Ἀναμφισβήτητα ἡ παρουσία του ἐκεῖ ἀποτελοῦσε πολῦτιμο παράγοντα στίς ἐμπορικές συναλλαγές ἀνάμεσα στά νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καί τή Βενετία καί ὅπωςδήποτε στοιχεῖο ἐξυπηρετικό τόσο γιά τίς ἀνάγκες τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων καί карабоκύρηδων τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὅσο καί γιά τίς ἐπιδιώξεις, πού ἤδη ἀναφέραμε, τῶν Βενετῶν.

Τά καθήκοντα καί οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ προξένου ἔναντι τοῦ βενετικοῦ κράτους καί τῶν ἐμπόρων πού εκπροσωποῦσε, καθώς καί τά δικαιώματα πού ἀναγνωρίζονταν στό ἀξίωμα περιγράφονταν στόν

8. Τό σχετικό ἀνέκδοτο ἀρχειακό ὑλικό, πού ἀναφέρεται στό προξενείο τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν, τό ὁποῖο ἔδρευε στή Βενετία, χρησιμοποιήσαμε στή σύνταξη διδακτορικής διατριβῆς, στό παράρτημα τῆς ὁποίας καί δημοσιεύεται.

9. Γιά τούς διάφορους τύπους πλοίων πού ἦταν ἐν χρῆσει κατὰ τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καί λίγο ἀργότερα βλ. Τρύφ. Π. Κωνσταντινίδου, Καράβια καπετάνιοι καί συντροφοναῦται 1800-1830, Ἀθῆναι 1954.

10. Τοῦτο δέν ἰσχύει γιά τόν πρῶτο πρόξενο Γρηγόριο Δαμαλά ἀπό τή Χίο, πού ἐγκαταστάθηκε στή Βενετία μετά τό 1669. Στά μητρώα τῆς ἐλληνικῆς Ἀδελφότητας φέρεται ἐγγεγραμμένος ἀπό τό 1674 κ.ἔ. (Ε.Ι.Β., Παλαιό Ἀρχεῖο, reg. 134, f. 82), ἔφερε δέ ἀκόμη τήν τουρκική ὑπηκοότητα ὅταν διορίστηκε ἀπό τούς Βενετούς πρόξενος τό 1675.

κανονισμικό λειτουργίας του προξενείου, τόν οποίο συνέτασσε ή 'Υπηρεσία των Cinque Savi alla Mercanzia και κύρωνε με απόφασή της ή Σύγκλητος. Οι σημαντικότερες διατάξεις του ρύθμιζαν τά σχετικά με τη διεξαγωγή του αἰγαιοπελαγίτικου ἐμπορίου στή βενετική πρωτεύουσα, τόν τρόπο καταβολῆς τῶν δασμῶν εἰσαγωγῆς καί ἐξαγωγῆς, τούς κανόνες ἐλλειμνισμού καί ἀγκυροβολίας τῶν αἰγαιακῶν πλοίων καί τούς ὅρους παραμονῆς στήν πόλη τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν. Ὅπως εἶναι εὐνόητο, τό καταστατικό ἔγγραφο τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου τῆς Βενετίας ἀπηχοῦσε τίς ἀντιλήψεις τῶν Βενετῶν ὡς πρὸς τό εἶδος καί τή μορφή τῶν σχέσεων πού ἐπιθυμοῦσαν νά ἐγκαθιδρύσουν μέ τό 'Αρχιπέλαγος. Σύν τῷ χρόνῳ ὑπέστη οὐσιώδεις μεταβολές βάσει τῶν ὁποίων ἄλλα ἄρθρα του ἀτόνησαν καί ἄλλα ἀναμορφώθηκαν ἐξ ὁλοκλήρου. Τό φαινόμενο αὐτό ἀντικατοπτρίζει τήν εἰκόνα πού παρουσίαζαν ἀντίστοιχα οἱ ἐμπορικές σχέσεις τοῦ 'Αρχιπελάγους μέ τήν Κυρίαρχη πόλη, σχέσεις πού μεταβάλλονταν ὑπό τήν ἐπήρεια ἱστορικῶν καί συγκυριακῶν παραγόντων καί ἰδίως ὑπό τήν πίεση τοῦ ἴδιου τοῦ ἀναπτυσσόμενου ἑλληνικοῦ ἐμπορίου.

Μετά τόν πόλεμο τοῦ 1684 καί τή βενετική κατάκτηση τοῦ Μοριά δέ μεταβλήθηκαν βέβαια οἱ ἀνάγκες τῶν ἐμπορευόμενων Αἰγαιοπελαγίων οὔτε οἱ ἐπιδιώξεις τῶν Βενετῶν, ἄλλαξαν ὅμως τά δεδομένα γιά τήν ἐξυπηρέτησή τους, πού, ὅπως σημειώσαμε, μετά τό κλείσιμο τῆς εἰρήνης, πήρασαν βασικά ἀπό τό νέο ἑδαφικό καθεστῶς στήν Ἀνατολή καί τήν ἀναζωογόνηση τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν στήν ἴδια περιοχή, ἰδίως ἀνάμεσα στά νησιά καί τόν Μοριά. Ἡ νέα βενετική κτήση γενικά καί τό Ναύπλιο εἰδικότερα ἔγινε τώρα τό πιό προχωρημένο ἐμπορικό ἔρεισμα τῶν Βενετῶν στήν Ἀνατολή καί τό πιό κοντινό στά νησιά τοῦ Αἰγαίου καί τόν ὑπόλοιπο τουρκοκρατούμενο χώρο. Ἔτσι λοιπόν, ἀφοῦ ὑπῆρχαν οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις, οἱ Ἕλληνες ἐμπορευόμενοι τοῦ χώρου αὐτοῦ, ἐξοικειωμένοι ἤδη μέ τή λειτουργία τοῦ θεσμοῦ τοῦ δικοῦ τους προξένου στά Ἐπτάνησα καί τή Βενετία, ἀμέσως μετά τήν εἰρήνευση, φυσιολογικά καί αὐτόματα, προσανατολίστηκαν στά νέα αὐτά δεδομένα καί ἐπιδίωξαν τήν ἴδρυση προξενείου καί στήν πρωτεύουσα τῆς βενετικῆς κτήσης¹¹. Ἀπό τήν πλευρά τους οἱ Βενετοί εἶδαν στήν ἴδρυση τοῦ προξενείου τό μέσο γιά τήν πραγματοποίηση τῶν ἐπιδιώξεών τους, οἱ ὁποῖες, σύμφωνα μέ τό ἐφαρμοσμένο ἤδη ἀξίωμά τους, ἀπέβλεπαν στήν προσέλκυση τῶν ἐμπορικῶν προϊόντων τοῦ γειτονικοῦ τουρκοκρατούμενου χώρου καί ἰδιαίτερα τοῦ 'Αρχιπελάγους, καθώς καί στή διοχέτευσή τους εἴτε στή νέα τους κτήση, εἴτε στήν Κυρίαρχη πόλη¹². Ἐχοντας καί αὐτοί σάν

11. Πρβλ. παρακάτω ἔγγραφο ἀριθ. 8/Α.

12. Ἐγγρ. ἀριθ. 3.

πρότυπο τά προξενεία τῶν νησιῶν τοῦ Ἰονίου καί τῆς Βενετίας καί χρησιμοποιώντας τήν πείρα πού διέθεταν ἀπό τή μέχρι τότε λειτουργία τους δέχθηκαν καί ὑποστήριξαν τή σύσταση τοῦ προξενείου στό Ναύπλιο.

Ἀκριβῶς γύρω ἀπό τό θέμα αὐτοῦ τοῦ προξενείου ἔχουμε συγκεντρώσει — καί ἐκδίδουμε στό τέλος τῆς ἐργασίας μας — μιᾶ σειρά ἑλληνικῶν καί ἰταλικῶν ἐγγράφων ἀπό τό Κρατικό Ἀρχεῖο Βενετίας. Ἐξετάζοντας τά ἔγγραφα αὐτά θά προσπαθήσουμε νά ἐπισημάνουμε τίς κυριότερες εἰδήσεις γιά τήν ἵδρυση καί τή λειτουργία τοῦ προξενείου, γιά τά πρόσωπα πού ἀνέλαβαν τό ἀξίωμα τοῦ προξένου, γιά τή στάση τῶν Βενετῶν ἀπέναντι στό προξενεῖο, καθὼς καί γιά κάθε ἄλλο ζήτημα πού θά μπορούσε νά συμπληρώσει τήν εἰκόνα τοῦ θέματος.

Μέ βάση λοιπόν τά ἔγγραφα αὐτά διαπιστώνουμε, ὅτι ἡ πρώτη ἐνέργεια γιά τήν ἵδρυση τοῦ προξενείου συνδέεται μέ τήν αἴτηση κάποιου Γιάννη Μπότση πρὸς τό δόγη, μέ τήν ὁποία ὑπέβαλλε συγχρόνως καί ὑποψηφιότητα γιά τή θέση τοῦ προξένου¹³. Στήν αἴτησή του ὁ Μπότσης ἐπισημαίνει πρῶτα πρῶτα δύο βασικά σημεία: 1) τό γεγονός ὅτι τό ἐμπόριο καί οἱ συναλλαγές ἀνθοῦσαν πρὶν ἀπό τόν πόλεμο στό Ναύπλιο, καί 2) τό φαινόμενο τῆς ἀκόμη μεγαλύτερης ἀνάπτυξής τους μετά τήν εἰρήνη, ἐξαιτίας τῆς ἀθρόας προσέλευσης σ' αὐτό τό λιμάνι πλοίων, ἐμπορευμάτων καί ἐμπορευομένων ὑπηκόων τῆς Πύλης. Στὴ συνέχεια ἀναφέρει, ὅτι αὐτοὶ ἀκριβῶς οἱ ἐμπορευόμενοι, ἐπιθυμώντας νά ἐξυπηρετηθοῦν οἱ συναλλαγές, ἀναζητοῦσαν τό κατάλληλο ἄτομο πού θά ἀναλάμβανε νά τοὺς ἐκπροσωπεῖ καί νά διευκολύνει τὴ διεξαγωγή τοῦ ἐμπορίου τους ὡς πρόξενός τους. Ζητώντας ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴ βενετική κυβέρνηση νά τόν ἐκλέξει στό ἀξίωμα, σημειώνει τὴν προτίμησή πού δείχνουν στό πρόσωπό του οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐμποροὶ καί συγχρόνως ἀπαριθμεῖ τά προσόντα του, πού προφανῶς θά μπορούσαν νά παίξουν εὐνοϊκὸ ρόλο στὴν ἐκλογή του: ἔχει καταγωγή ἀπὸ τό Ναύπλιο, εἶναι ὑπήκοος τῶν Βενετῶν, γνωρίζει καλὰ τό χωρὸς τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι πολὺγλωσσος καί ἐμπειρὸς στὶς ἐμπορικὲς συναλλαγές. Συγχρόνως, ἐπειδὴ καταλαβαίνει ὅτι ἐκεῖνο γιά τό ὁποῖο ἐνδιαφέρονται βασικά οἱ Βενετοὶ εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τῶν εἰσαγωγῶν στὴν Πελοπόννησο καί ἐπομένως ἡ αὔξηση τῶν δημοσίων ἐσόδων διαμέσου τῶν ἐπιβαλλόμενων τελωνειακῶν δασμῶν, δηλώνει ὅτι ἔχει τὴν πρόθεση νά ἐργαστεῖ μέ ζήλο γιά τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς καί σάν ἐγγύηση προβάλλει τίς μέχρι τότε ἐκδουλεύσεις του πρὸς τό βενετικὸ Δημόσιο¹⁴.

13. Ἔγγρ. ἀριθ. 1/Α.

14. Ὁ Μπότσης καταγόταν ἀπὸ τό Ναύπλιο καί ἀνῆκε στὴν ἀναδυόμενη τότε μερίδα τῆς ἀρχουσας τάξης στό Μοριά, πού συνεργαζόταν μέ τοὺς Βενετούς. Οἱ τελευταῖοι,

Ἡ αἴτηση τοῦ Μπότση στάθηκε ἀφορμή νά διεξαχθεῖ ἔρευνα σχετικά μέ τήν ἀνάγκη σύστασης τοῦ προξενείου στό Ναύπλιο, πού διενεργήθηκε ἀπό δύο βενετικές Ὑπηρεσίες: τοὺς *Deputati agli Affari Economici del Regno della Morea* καί τοὺς *Cinque Savi alla Mercanzia*¹⁵. Οἱ πρῶτοι, χωρίς νά ἐξετάσουν τό ζήτημα σέ βάθος, προτείνουν, τόσο γιά τό θέμα τῆς Ἰδρυσης, ὅσο καί γιά τήν καταλληλότητα τοῦ ὑποψηφίου, νά ἀποφασίσει σχετικά ὁ Βενετός ἀρχιστράτηγος. Οἱ Πέντε Σοφοί ὅμως, πιό ἀρμόδιοι γύρω ἀπό τά ζητήματα τοῦ ἐμπορίου καί τῆς Ἀνατολῆς, ἐξέτασαν οὐσιαστικά τό θέμα καί διατύπωσαν στή γνωμάτευσή τους τίς ἀκόλουθες παρατηρήσεις:

α) Τήν ἐποχή αὕτῃ στό Ναύπλιο εἶναι ἐγκατεστημένοι οἱ πρόξενοι τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καί Γένοβας¹⁶ καί ἡ παρουσία τους εἶναι συνέπεια τοῦ γεγονότος ὅτι στήν πόλη αὕτῃ συρρέουν ἐμπορεύματα ἀπό τόν τουρκοκρατούμενο ἑλληνικό χῶρο.

β) Ἡ ἴδρυση τοῦ προξενείου τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων θεωρεῖται

ἀνταμείβοντας τον γιά τίς ὑπηρεσίες καί τήν ἀφοσίωσή του πρός τήν Αὐθεντία τοῦ εἶχαν ἀπονεύσει — ὅπως καί σέ ἄλλους Ἑλλήνες συνεργάτες τους — τόν τίτλο τοῦ κόμητα (*conte*). Τό γεγονός αὐτό τοῦ ἐπέτρεψε νά ἐγγραφεῖ ὡς μέλος στά συμβούλια τῶν ἀστικῶν κοινοτήτων τοῦ Μυστρά καί τῆς Κορίνθου. Τίς κοινότητες αὐτές πού περιλάμβαναν προνομίους νεοευγενεῖς καί ἀστούς, εἶχαν ἰδρύσει οἱ Βενετοί στίς κυριότερες πόλεις τοῦ Μοριά. Ἡ φιλοβενετική δραστηριότητα τοῦ Μπότση — ὅπως ὁ ἴδιος τῆν ἐκθέτει — ἀναφερόταν σέ στρατιωτικές ἐκδουλεύσεις του στή διάρκεια τοῦ πολέμου: διακρίθηκε στή μάχη τοῦ Ἀργους, ὅταν ὁ σερασκέρης εἶχε εἰσβάλει στήν Πελοπόννησο· πήρε μέρος πολλές φορές στή φύλαξη τοῦ Ἰσθμοῦ γιά τήν ἀπόκρουση τῶν τουρκικῶν εἰσβολῶν μαζί μέ ἄλλους τρεῖς πολεμιστές, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἐξόπλιζε καί συντηροῦσε — ὑποχρέωση πού ἀπέρρεε προφανῶς ἀπό τή καθήκοντα τοῦ προνομίου εὐγενούς· ὑπηρετήσε ὡς ἐθελοντής πάνω στή βενετσιάνικη ἀρμάτα, συμμετέχοντας στίς διάφορες συγκρούσεις της μέ τόν τουρκικό στόλο κι ἔτσι πολέμησε στή Χίο, ὅπου τραυματίστηκε βαριά. Ἐκτός ὅμως ἀπό τόν πολεμικό τομέα, ὑπηρετήσε τούς Βενετούς καί ὡς διοικητικός ὑπάλληλος. Συγκεκριμένα, ὡς διερμηνέας κάτω ἀπό τίς διαταγές τοῦ προβλεπτοῦ Λακωνίας *Alvise Querini* διεκπεραίωνε δημοπρασίες φορολογιῶν. Ἀπό τή θέση αὕτῃ πέτυχε νά αὐξήσει κατὰ 10 χιλιάδες ρεάλια τά ἔσοδα πού ἀποκόμιζε τό Δημόσιο ἀπό τήν ἐνοικίαση τοῦ φόρου τῆς δεκάτης. Ἑγγρ. ἀριθ. 2 καί 3. Ἐπίσης *A.S.V.*, *Cinque Savi alla Mercanzia*, reg. 167 (*Risposte*), cc. 98-99 καί ὁ.π., *N. Ser.*, busta 44, quad. 215, 1701, 8 Luglio.

15. Ἑγγρ. ἀριθ. 2 καί 3.

16. Ἑγγρ. ἀριθ. 3. Σέ ἔγγραφο τοῦ 1706 οἱ πρόξενοι τῶν ξένων κρατῶν — ἀνάμεσά τους περιλαμβάνεται καί ὁ πρόξενος τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων — πού εἶχαν ἔδρα τους τό Ναύπλιο, ἀναγράφονται ὡς ἑξῆς:

1. Monsieur, Lanfreen Console di Francia per tutto il Regno.

2. D. Giorgio Michieli Console di Inghilterra nella Provincia di Romania

3. Monsieur Povriè Console di Malta.

4. D. Giuseppe Zanchi Console di Genova nella Provincia di Romania.

5. D. Angelin Lambrianò Agente per li Sudditi della Porta. *A.S.V.*, *Provveditori da terra e da mar*, busta 952, disp. 22, annesso 10, (1705/6, 22 Febbraio). Τό ἔγγραφο πρόκειται νά δημοσιευθεῖ σέ ἰδιαίτερη ἐργασία μέ θέμα «Τά ἐμπορικά προξενεῖα στίς βενετικές κτήσεις τῆς Ἀνατολῆς».

σκόπιμη, γιατί έτσι θα μπορούν να κατευθύνονται τά εμπορεύματα τους προς τή Βενετία, καί είναι μάλιστα τόσο περισσότερο αναγκαία, εφόσον ή παρουσία των άλλων προξένων δημιουργούσε τό ενδεχόμε-νο νά διοχετεύονται τά εμπορεύματα αυτά σέ άλλους τόπους.

γ) Ή βενετική Διοίκηση μέσω του προξενείου καί των εγγράφων πού θά συντάσσονταν σ' αυτό θά μπορούσε νά άσκει έλεγχο στά εξαγόμε-να προϊόντα καί νά έμποδίζει μ' αυτό τόν τρόπο τήν αγορά όπλων από μέρους των ύπηκόων του σουλτάνου, οί όποιοι έρχονταν στό Ναύπλιο γιά έμπορία.

Στή συνέχεια, ή βενετική Γερουσία, βασισμένη στίς παραπάνω γνωματεύσεις, έδωσε έντολή¹⁷ στό Βενετό άρχιστράτηγο, άφού έξετάσει τό ζήτημα, νά εκφέρει τίς άπόψεις του πάνω στό ακόλουθα σημεία: 1) άν ή ίδρυση του προξενείου θά απέβαινε σέ όφελος του εμπορίου, 2) ποιές ήταν οί άπόψεις των ενδιαφερόμενων Έλλήνων εμπόρων, ύπηκόων του σουλτάνου, πάνω στό θέμα τής σύστασης του προξενείου καί 3) ποιά ήταν ή γνώμη τους γιά τό πρόσωπο του ύποψηφίου.

Τήν εποχή εκείνη άρχιστράτηγος¹⁸ των Βενετών ήταν ό Giacomo Corner. Δέν έχουμε στή διάθεσή μας τήν εκθεση πού προφανώς συνέταξε καί απέστειλε στή Βενετία, ούτε καί άλλη σχετική μαρτυρία γιά τό πώς εξέλιχθηκε τό ζήτημα τής σύστασης του προξενείου καί τής ύποψηφιότητας του Μπότση. Από μεταγενέστερη όμως πηγή μαθαίνουμε ότι τό προξενείο ιδρύθηκε πραγματικά από τόν Corner πριν από τίς άρχές του 1701¹⁹, τή θέση όμως του προξένου δέν τήν πήρε ό Μπότσης²⁰ αλλά κάποιοι Άθανάσιος Ζυγομαλάς²¹.

17. Έγγρ. άριθ. 4.

18. Ό άρχιστράτηγος (Capitan General) ήταν ό άνώτατος άρχηγός του βενετικού στρατού καί στόλου στή διάρκεια του πολέμου. Μετά τή λήξη του, καθήκοντα άρχιστράτηγου άσκούσε ό άρχιναύαρχος (Provveditor General da Mar).

19. Έγγρ. άριθ. 5. Στίς άρχές του 1701 έληξε ή θητεία του Giacomo Corner ως Capitan General, ενώ ό διάδοχός του Daniel Dolfin είχε διοριστεί Provveditor General da Mar ήδη από τίς 3 Ίουλίου 1700.

20. Αυτό δέν ύπήρξε ύποβιβασμός του Μπότση, αλλά συνέπεια του γεγονότος ότι ό άνθρωπος αυτός των Βενετών είχε ήδη αναλάβει άλλη σπουδαιότερη θέση ως πρόξενός τους στίς Κυκλάδες καί τίς Σποράδες. Ή ίδρυση του προξενείου αυτού τό 1701 μπορούμε νά πούμε, ότι οφείλεται βασικά στίς ενέργειες του Μπότση. Σέ σχετική αίτηση του προς τήν Αύθεντία (A.S.V., Senato Mar, filza 757, 1700/1, 24 Febbraio) βλέπουμε νά άπαριθμεί στους Βενετούς τά οικονομικά όφέλη πού θά προέκυπταν γιά τό Δημόσιο καί τούς ιδιώτες από τή λειτουργία του προξενείου πού θά κατήλυθε νά προϊόντα των νησιών καί, κυρίως τό μετάξι, στή βενετική αγορά. Έδώ πρέπει νά παρατηρήσουμε ότι προβάλλονται οί ίδιοι σκοποί, πού ίσχυαν καί γιά τή σύσταση στό Ναύπλιο του προξενείου των Έλλήνων εμπόρων, μέ τή διαφορά, ότι ή εξυπηρέτηση των σκοπών αυτών θά μπορούσε τώρα νά πραγματοποιηθεί από μία πιό προχωρημένη θέση, μέ τήν άμεση δηλαδή παρουσία ενός βενετικού προξενείου μέσα στόν ίδιο τό νησιωτικό χώρο, γιά τά προϊόντα του όποιου ενδιαφέρονταν οί Βενετοί. Ή γνωμάτευση των Πέντε

Ἡ προτίμηση τοῦ Corner στό πρόσωπο τοῦ Ζυγομαλά καί ὁ διορισμός του ὡς πρώτου προξένου, ὑπῆρξαν ἀποτέλεσμα ἐπίμονων διαβημάτων στόν ἀρχιστράτηγο ἀπό μέρους τῶν ἐμπόρων, ὑπηκόων τῆς Πύλης, πού διενεργοῦσαν ἐμπόριο μέ τό Ναύπλιο²².

Ἡ θητεία τοῦ Ζυγομαλά διήρκεσε ὡς τό τέλος τοῦ 1703. Τό χρόνο αὐτό οἱ ἴδιοι ἔμποροι, πού τόν εἶχαν ἐκλέξει καί εἶχαν συμβάλλει στό διορισμό του, παρουσιάστηκαν στό νέο ἀρχιστράτηγο Daniel Dolfín καί ζήτησαν τήν ἀποπομπή του μέ τό αἰτιολογικό, ὅτι ἀδιαφοροῦσε γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τους, καθυστεροῦσε τήν ἐκφόρτωση τῶν πλοίων καί τή διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων καί ἐνδιαφερόταν μόνο γιά τήν εἰσπραξη τῶν προξενικῶν δικαιωμάτων του. Στή θέση του ζήτησαν νά τοποθετηθεῖ ὁ Ἀθηναῖος Ἀγγελῆς Λαμπριανός²³.

Οἱ ἔμποροι πού ἀπαίτησαν τήν καθαίρεση τοῦ Ζυγομαλά ἀποτελοῦσαν δύο ὁμάδες πού ἐνεργοῦσαν παράλληλα γιά τόν ἴδιο σκοπό μέ προφορικές παραστάσεις καί γραπτά ὑπομνήματα πρὸς τό Βενετό ἀρχιστράτηγο. Ὁ Dolfín ἀκολουθώντας τή σταθερή ἀρχή τῶν Βενετῶν πού ἀπέβλεπε στήν προσέλκυση τῶν ἀνατολικῶν προϊόντων ἀλλά καί τῶν ἐμπορευομένων ἀπό τόν τουρκοκρατούμενο ἐλληνικό χώρο στό λιμάνι τοῦ Ναυπλίου — ἐπομένως δέν τόν συνέφερε νά δυσανεχθῇ τούς τελευταίους — ἱκανοποίησε τά αἰτήματά τους καί στή θέση τοῦ

Σοφῶν (A.S.V., Cinque Savi alla Mecanzia, reg. 167 (Risposte), cc. 98-99) στήν ὁποία ἀναλυόταν ἡ χρησιμότητα τοῦ βενετικοῦ προξενείου, ὡς μέσου γιά τήν ἐφαρμογή τῆς ἀρχῆς τῆς Dominante καί, συγχρόνως, ἐπισημαίνονταν οἱ καλές ὑπηρεσίες τοῦ ὑποψηφίου, συνέβαλε θετικά στήν ὑπόθεση. Ἡ βενετική Γερουσία μέ διάταγμά της (A.S.V., Senato Mar, reg. 166, ff. 215-215v, 1700/1, 24 Febbraio) ἀποφάσισε τήν ἴδρυση τοῦ προξενείου καί τήν τοποθέτηση σ' αὐτό τοῦ Μπότση. Συγχρόνως συντάχθηκε καί ὁ κανονισμός του ἀπό τούς Πέντε Σοφούς, πού ἐπικυρώθηκε ἀπό τή Γερουσία (A.S.V. Cinque Savi alla Mercanzia, N. Ser., busta, 26 quad, 215, 1701, 3 Marzo). Δέ γνωρίζουμε, ἀν ἀνέλαβε ἀμέσως καθήκοντα ὁ Μπότσης, ἐπειδὴ λίγο καιρὸ ἀργότερα τόν συναντοῦμε στό Ναύπλιο νά διορίζει ἀντικαταστάτη του, σάν ὑποπρόξενο στά Θερμιά (Κύθνο), τόν ντόπιο Ἀντώνιο Γλυκοφρύδη (βλ. τό δίπλωμά του (patente) μέ ἡμερομηνία 26/7 Ἰουλ. 1701, δ.π.).

Φαίνεται ὅτι δέν εἶχε πάρει ἀκόμη τήν ἐγκριση τοῦ διορισμοῦ του ἀπό τήν Πύλη, πού θά τοῦ ἐπέτρεπε νά ἀσκεῖ ἐλεύθερα τά καθήκοντά του στήν τουρκικὴ ἐπικράτεια (δ.π., 1701, 9 Luglio), ὅπου ὁ Βενετός ἀρχιστράτηγος Dolfín πληροφορεῖ τό βαίλο Soranzo γιά τήν ἐκλογή τοῦ Μπότση καί τοῦ ζητεῖ νά φροντίσει γιά τό σχετικό φιρμάνι τοῦ σουλτάνου.

21. Τον Ἀθανάσιο Ζυγομαλά συναντοῦμε τό 1698 νά νοικιάζει ἀπὸ τό βενετικό Δημόσιο γιά μία τετραετία ἕναν κήπο στό χωριό Καστρί καί τόν ἐπόμενο χρόνο, 3 στρέμματα γῆς στήν περιοχή τοῦ Ἀργους γιά 6 χρόνια. Τό 1700 ἐξάλλου νοικιάζει γιά 4 χρόνια 199 στρέμματα γῆς στά σύνορα τοῦ Ἀργους καί χωράφι ἐνός ζευγαριοῦ στό χωριό Μπολάτι. A.S.V., Archivio Grimani dei Sevi, busta 52/149, ff. 4v-5.

22. Ἑγγρ. ἀριθ. 5.

23. Ὁ.π.

Ζυγομαλά τοποθέτησε τόν εύνοούμενό τους Άγγελή Λαμπριανό²⁴.

Τά καθήκοντα καί οί υποχρεώσεις πού ανέλαβε ό νέος πρόξενος ήταν ασφαλώς τά ίδια μέ τοῦ προκατόχου του. Όσο γιά τήν ἀμοιβή του, αὐτή ὀρίστηκε ἀπό τόν ἀρχιστράτηγο ὅμοια μέ τοῦ Ζυγομαλά, δηλαδή ἓνα ρεάλι γιά κάθε μεγάλο πλοῖο καί μισό γιά κάθε πλοιάριο πού θά ἔμπαινε στό λιμάνι τοῦ Ναυπλίου μέ ἐμπορεύματα τῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου.

Ἡ θητεία τοῦ Λαμπριανοῦ συνεχίστηκε ἀπρόσκοπτα μέχρι τά μέσα τοῦ 1705. Τό χρόνο αὐτό τελείωσε ἡ ὑπηρεσία τοῦ Dolfin καί τήν ἀρχιστρατηγία ανέλαβε ὁ Francesco Grimani. Τότε βλέπουμε νά ἐκδηλώνεται μία κίνηση ἀπό μέρους ἄλλων ὑποψηφίων πού θέλησαν νά καταλάβουν τή θέση τοῦ προξένου καί ἐπιδίωξαν νά γίνει νέα ἐκλογή, αὐτή τή φορά, στήν ἴδια τήν πόλη τῆς Βενετίας, παρακάμπτοντας ἔτσι τόν ἀρχιστράτηγο πού βρισκόταν στήν Ἀνατολή καί προφανῶς θά ἐπανεξέλεγε τόν Λαμπριανό.

Ὁ Ναυπλιῶτης Κοσμάς Καλαθρός ὑποβάλλει πρῶτος αἴτηση²⁵ στό

24. Ὁ.π., Σημειώσαμε προηγουμένως, μιλώντας γιά τόν πρόξeno στή Βενετία, ὅτι συνήθως ἦταν καί ὁ ἴδιος ἐμπορευόμενος. Σέ γενικές γραμμές τό ἴδιο ἴσχυε γιά ὅλους τοὺς προξένους τῶν Ἑλλήνων καί μάλιστα γι' αὐτοὺς πού ἔδρευαν στό Ναῦπλιο. Τό γεγονός αὐτό ἐξηγεῖ βέβαια τήν ἰδιαίτερη σχέση πού εἶχε ὁ πρόξenos μέ τοὺς ἐμπορευομένους καί τήν ὑποστήριξη πού ἐκδήλωναν οἱ τελευταῖοι πρὸς τοὺς ὑποψηφίους κατὰ τίς διαδικασίες τῆς ἐκλογῆς. Ὁ Ἀγγελῆς Λαμπριανός ἀποτελεῖ χαρακτηριστική περίπτωση προξένου πού ἐπιδόθηκε μέ ἐπιτυχία στό ἐμπόριο πρὶν ἀπὸ τήν ἀνάληψη τοῦ ἀξιώματος.

Ἀπὸ εἰδήσεις ἀρχεϊκῶν ἐγγράφων πληροφοροῦμαστε, ὅτι αὐτός καί ὁ ἀδελφός του Θεωδῶρς διενεργοῦσαν ἐμπόριο μέ τίς σκάλες τῆς Τουρκίας κατὰ τή διάρκεια τοῦ πολέμου. Τήν ἐποχὴ αὐτὴ ἐφοδιάζονται ἀπὸ τόν ἀρχιστράτηγο Giacomo Corner μέ διαβατήριο δίπλωμα γιά νά προστατεύονται ἀπὸ τοὺς χριστιανούς καταδρομείς πού δροῦσαν μέ βενετικὴ σημαία. (A.S.V., Provveditori da terra e da mar, busta 951, disp. 38, annesso 2, 1698, 4 Giugno). Παρόμοιο δίπλωμα εἶχε προμηθευτεῖ ὁ Θεωδῶρς δύο χρόνια πρὶν, τό 1696, ἀπὸ τόν Alessandro Molin, προκατόχο τοῦ Corner, «γιά νά μεταφέρει ἐμπορεύματα ἀπὸ ὀρισμένα λιμάνια τῆς Τουρκίας στό Ναῦπλιο». Εἶναι πιθανό στό ἐμπόριο αὐτό νά ἔπαιρνε μέρος καί ὁ Ἀγγελῆς Λαμπριανός (δ.π., annesso 1, 1696, 2 Agosto).

Μέ τόν ἐρχομό τῆς εἰρήνης ὁ Θεωδῶρς Λαμπριανός ὕψωσε τὴ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου στήν ἰδιόκτητη λόντρα του «Παναγία Βατοπεδίου» ἢ «Παναγία τὸ Βατοπέδι» (δ.π., annesso 3, 1699, 30 Maggio) καί μαζί μέ τόν ἀδελφό του Ἀγγελῆ ἔχει τώρα τὴ δυνατότητα νά διευρύνει τίς ἐπιχειρήσεις του μέ τήν ἐλεύθερη προσέγγιση σ' ὅλα τὰ τουρκικὰ λιμάνια. Τήν περίοδο αὐτὴ τὰ δύο ἀδελφὰ ἔπασαν θύματα πειρατῶν πού ἀπογύμνωσαν κοντὰ στήν Ἀλεξάνδρεια τό πλοῖο τους ἀπὸ τὰ ἐξαρτήματά του, ἀξίας 1.030 δοκάτων. Οἱ σχετικὲς καταγγελίες καί καταθέσεις τῶν θυμάτων ἔγιναν στή Ρωσέττη καί στήν Ἀλεξάνδρεια, μπροστὰ στὸν ὑποπρόξeno καί τόν πρόξeno τῆς Γαλλίας ἀντίστοιχα. Ὁ.π., annesso 5, 1701, 8 Ottobre καί annesso 6, 1701, 27 Ottobre.

25. Ἐγγρ. ἀριθ. 6. Τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Καλαθροῦ παρουσιάζουν ὁμοιότητες μέ τοῦ Μπότση, πού σημειώσαμε παραπάνω. Ἦταν κι αὐτός μέλος τῆς Κοινότητος τοῦ Ναυπλίου, εἶχε μάλιστα διατελέσει σύνδικος — ἀνῆκε δηλαδή στοὺς προνομίους πολῖτες τῆς πρωτεύουσας. Ἐξάλλου, προσφέροντας τίς ὑπηρεσίες του στοὺς Βενε-

δόγη, πού παραπέμπεται από τούς συμβούλους του γιά γνωμάτευση στους Πέντε Σοφούς. Δεύτερος υποψήφιος παρουσιάζεται τόν ἴδιο καιρό στή Βενετία ὁ Μανώλης Κουδούνης ἀπό τήν Πάτμο²⁶. Γιά νά ἐνισχύσει τή θέση του, πρίν ἀκόμη καταθέσει τήν αἴτησή του, φρόντισε νά υποβληθοῦν στό δόγη δύο ὑπομνήματα ἀπό πρόσωπα πού ὑποστήριζαν τήν ὑποψηφιότητά του. Συγκεκριμένα, τό ἓνα ἀπ' αὐτά ὑπέγραφαν προεστοί καί караβοκύρηδες (Capitani di Saiche) τῶν νησιῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους²⁷ καί τό ἄλλο 22 караβοκύρηδες τῶν ἴδιων νησιῶν, πού διενεργώντας ἐμπόριο, θρίσκονταν τότε συγκεντρωμένοι στή Βενετία²⁸.

Τήν ἴδια ἐποχή υποβάλλει αἴτηση ὑποψηφιότητας καί ὁ Λαμπριανός στή Βενετία²⁹. Σάν κυριότερο ἐπιχείρημα γιά τήν ἐπανεκλογή του προβάλλει τό γεγονός, ὅτι ὁ προηγούμενος διορισμός του ἀπό τόν

τούς, εἶχε πάρει μέρος στήν ἄμυνα τοῦ Ἰσμοῦ, ὅπως καί στή μάχη τοῦ Ἀργους. Σέ παλαιότερη ἐποχή (1700), τόν συναντοῦμε νά νοικιάζει ἀπό τό Δημόσιο 104 στρέμματα γῆς στό χωριό Comacù γιά μία τετραετία. A.S.V., Archivio Grimani dei Servi, busta 52/149, ff. 9v-10.

26. Ἐγγρ. ἀριθ. 8/Α, 9, 11/Α. Ὁ Κουδούνης πού καταγόταν ἀπό τήν Πάτμο καί ἀπό τό 1694 εἶχε ἐγκατασταθεῖ ὡς ἐποικος στό Ναύπλιο, ἦταν κι αὐτός ἐμπορευόμενος. Οἱ ἐκδουλεύσεις πού εἶχε προσφέρει στή Βενετία δέν ἦταν στρατιωτικοῦ χαρακτῆρα, ἀλλά συνδέονταν μέ τόν ἐποικισμό τοῦ Μοριά καί τίς παραχωρήσεις γαιῶν στούς νέους κατοίκους τῆς χώρας, καθώς καί τίς καταπατήσεις τῆς κτηματικῆς περιουσίας τοῦ Δημοσίου, προβλήματα πού τότε ἀπασχολοῦσαν ἰδιαίτερα τή βενετική διοίκηση τῆς χερσονήσου. Συγκεκριμένα ὁ Κουδούνης, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος, εἶχε καταγγεῖλει στίς βενετικές ἀρχές διάφορους καταπατητές πού εἶχαν σφετεριστεῖ στήν περιοχή τῆς Καρύτενας δημόσια κτήματα, τά ὁποῖα, ἀφοῦ περιήλθαν πάλι στήν κυριότητα τοῦ κράτους, νοικιάστηκαν καί ἀπέδωσαν στό Δημόσιο τρεῖς χιλιάδες ρεάλια ἐτήσιο εἰσόδημα. Μέ ἀπόφαση τῶν Συνδίκων Καταστιχτῶν τοῦ Μοριά (5 Φεβρουαρίου 1702/3) τοῦ ἀναγνωρίστηκε ἡ κυριότητα τοῦ 1/3 τῆς ἀξίας τῶν κτημάτων αὐτῶν — σύμφωνα μέ τό βενετικό νόμο — πού θά τοῦ ἀποδιδόταν μέ ἐτήσια καταβολή 80 ρεαλίων ἀπό τό κρατικό ταμεῖο. Μετά τό θάνατο τοῦ Κουδούνη, ἡ δημόσια ὀφειλή, πού περιερχόταν στούς κληρονόμους ἀδελφούς του παπά-Νικηφόρο καί Κωνσταντῆ ἀνερχόταν σέ 6.000 ρεάλια. Ἡ βενετική Γερουσία μέ τήν ἀπόφαση τῆς 31 Ἰουλίου 1706 ἔδωσε ἐντολή στόν ἀρχιναύαρχο Francesco Crimani νά ἱκανοποιήσει, κατά τήν κρίση του, τά αἰτήματα τῶν ἀδελφῶν Κουδούνη καταβάλλοντας σ' αὐτούς μέχρι 150 ρεάλια τό χρόνο. (A.S.V., Senato Mar, filza 787, 1706, 31 Luglio καί συνημμένη αἴτηση ἀχρονολόγητη). Ἐξάλλου τήν ἐποχή πού εἶναι ὑποψήφιος, 272 οἰκογένειες ἀπό τή Ρούμελη, ἀποφασισμένες νά μεταναστεύσουν στό Μοριά, τόν ἐξουσιοδοτοῦν νά διαπραγματευθεῖ μέ τούς Βενετούς τό ζήτημα τῶν κτηματικῶν παραχωρήσεων πού θά τούς γίνονταν σέ ἀντάλλαγμα. Αὐτό βέβαια εἶναι κάπως περίεργο, ἐπειδή ἡ συνθήκη τοῦ Κάρλοβιτς εἶχε ἤδη ἀπαγορεύσει τίς μετακινήσεις τῶν πληθυσμῶν ἀνάμεσα στήν τουρκική ἐπικράτεια καί τή βενετική κτῆση. Ὑποθέτουμε, ὅτι οἱ σχετικές διαπραγματεύσεις ἀνάμεσα στή βενετική κυβέρνηση καί τόν πληρεξούσιο τῶν μεταναστῶν ἦταν μυστικές, ὅπως ἄλλωστε καί ἡ μετακίνηση τῶν οἰκογενειῶν πού θά ἀκολουθοῦσε.

27. Ἐγγρ. ἀριθ. 8/Α.

28. Πρβλ. ὁ.π.

29. Ἐγγρ. ἀριθμ. 10/Α.

άρχιστράτηγο Dolfín βασίστηκε απ' τή μιά μεριά στήν άφοσίωσή του πρὸς τή Βενετία καί στίς ὑπηρεσίες πού πρόσφερε σ' αὐτὴν κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, στὸ ὅτι βασίστηκε σέ αἶτημα τῶν ἐμπόρων, ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου.

Παρά τίς προσπάθειες τῶν ἀντιπάλων του νά πετύχουν τὴν ἐκλογή τους προσφεύγοντας στὴ Βενετία, φαίνεται ὅτι ἡ βενετική κυβέρνηση ἀκολούθησε τὴν προηγούμενη τακτική της, παραπέμποντας καί πάλι τὸ ζήτημα στὴ δικαιοδοσία τοῦ ἀρχιστρατήγου. Σ' αὐτὸ πρέπει νά συνέβαλε ὅπωςδῆποτε καί ἡ γνωμάτευση πού διατύπωσαν μέ ἔκθεσὴ τους οἱ Πέντε Σοφοὶ τοῦ Ἐμπορίου³⁰. Ἐπειδὴ στὸ κείμενο αὐτὸ σημειώνεται ἡ σχετικὴ προϊστορία τοῦ θεσμοῦ καί διαφαίνονται οἱ ἀντιλήψεις καί οἱ ἀπόψεις τῆς ἀρμοδιότερης βενετικῆς Ὑπηρεσίας ἀπέναντι στὸ θεσμὸ τοῦ προξένου τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, πού εἶχε τὴν ἔδρα του στὴ Βενετία καί στὸ Ναύπλιο, δέν εἶναι ἄσκοπο νά ἐπισημάνουμε τὰ κυριότερα σημεῖα της.

Σύμφωνα λοιπὸν μέ τοὺς Πέντε Σοφοὺς, τέτοιου εἴδους προξενεῖο μέ ἔδρα αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ Βενετία ἰδρύθηκε³¹ ἀμέσως μετὰ τὸν Κρητικὸ πόλεμο καί ἐπανασυστήθηκε μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 1699, μέ σκοπὸ νά ἐξυπηρετεῖ καί νά διευθύνει τὴν διεξαγωγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου μέ τὴ βενετικὴ ἀγορά. Ὁ κάτοχος τοῦ ἀξιώματος εἶχε κατὰ κανόνα βενετικὴ ὑπηκοότητα³², δέν ἔφερε ὅμως τὸν τίτλο τοῦ προξένου (Console), ἀλλὰ τοῦ Assistente e Direttore dei Greci Suditti del Gran Signore e dei loro Bastimenti. Γιά τὴ λειτουργία τοῦ προξενείου αὐτοῦ εἶχε θεσπιστεῖ ἀπὸ τὴ Γερουσία εἰδικὸς κανονισμὸς στίς 29 Αὐγούστου 1700 καί ὁρίστηκε ἡ διάρκεια τῆς θητείας τοῦ προξένου πενταετῆς, ὅπως ἄλλωστε ὀριζε γενικὰ ὁ νόμος γιά ὅλους τοὺς προξένους τοῦ βενετικοῦ κράτους.

Περνώντας στὸ ζήτημα τοῦ προξενείου τοῦ Ναυπλίου, οἱ Πέντε Σοφοὶ διατυπώνουν τὴν ἀποψη ὅτι, ὅπως καί στὴ Βενετία, ἔτσι καί στὸ Ναύπλιο, ὁ κάτοχος τῆς θέσης αὐτῆς δέ θά ἔπρεπε νά φέρει τὸν τίτλο τοῦ προξένου (Console), πού κανονικὰ περιβάλλονταν ὅσα πρόσωπα ἀσκοῦσαν τὸ λειτούργημα γιά λογαριασμὸ κυριάρχου κράτους, ἀπὸ τὸ

30. Ἐγγρ. ἀριθ. 12.

31. Πρέπει νά σημειωθεῖ, ὅτι οἱ Πέντε Σοφοὶ δέ μνημονεύουν τὰ προξενεῖα πού λειτουργοῦσαν ἀπὸ παλαιότερη ἐποχὴ στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου. Τοῦτο ὀφείλεται ἴσως στὸ γεγονός, ὅτι συσχετίζουν τὸ προξενεῖο τοῦ Ναυπλίου μόνο μέ ἐκεῖνο τῆς Βενετίας, ἐπειδὴ καί τὰ δύο ἀναφέρονταν σέ ἐμπορευόμενους Ἕλληνες τοῦ ἰδίου χώρου, δηλαδὴ τοῦ Ἀρχιπελάγους. Πάντως, σ' ὅλες τίς περιπτώσεις ἐπρόκειτο βασικά γιά τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἰδίου θεσμοῦ.

32. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ πρόξενος τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν ἐμπόρων στὴ Βενετία Γρηγόριος Δαμαλᾶς (1675-1683) πού εἶχε τὴν τουρκικὴ ὑπηκοότητα, ὅπως σημειώνεται παραπάνω.

όποιο καί διορίζονταν — όπως ακριβώς ίσχυε καί μέ τούς προξένους τῆς Βενετίας στό Ἐξωτερικό. Κατά τή γνώμη τους, θά ἔπρεπε νά χρησιμοποιεῖται ἀντί τοῦ Console ἡ ὀνομασία *Agente de' Greci Suditti del Gran Signore*³³ κι' ἀκόμη νά ὀριστοῦν τά καθήκοντα καί οἱ ἀπολαυές αὐτοῦ τοῦ *Agente* ὅπως καί ὁ χρόνος τῆς θητείας του, στό τέλος τῆς ὁποίας νά ἐπαναδιορίζεται ὁ κάτοχος τῆς θέσης ἢ νά ἐκλέγεται νέος ὑποψήφιος. Ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς, σύμφωνα μέ τά καθιερωμένα, ὀφείλε νά βασίζεται στήν προκήρυξη τῆς θέσης, ὥστε νά εἶναι δυνατή ἡ προσέλευση περισσοτέρων ὑποψηφίων καί ἡ ἐπιλογή τοῦ πιό κατάλληλου. Ἐπειδὴ ὅμως τό προξενεῖο αὐτό εἶχε τήν ἔδρα του στό Ναύπλιο, πόλη τόσο μακρινή ἀπό τή μητρόπολη, προτείνεται νά ἀφεθεῖ τό ὅλο θέμα τῆς ἐκλογῆς στή δικαιοδοσία τοῦ *Pronveditor General da Mar*, πού τότε ἀσκοῦσε καί καθήκοντα ἀρχιστρατήγου (*Capitan General*).

Ὅπως σημειώσαμε, φαίνεται ὅτι ἡ βενετική κυβέρνησις δέχθηκε τίς ἀπόψεις τῶν Πέντε Σοφῶν καθώς καί τήν πρότασή τους, νά ἐκλέγει ὁ Βενετός ἀρχιστράτηγος τόν πρόξενο Ναυπλίου. Στήν πραγματικότητα, σ' ὅλη τήν περίοδο τῆς βενετικῆς κατοχῆς τῆς Πελοποννήσου, στό Ναύπλιο δέν ἔγινε ἀπό τήν κεντρική κυβέρνησις τῆς Βενετίας καμιά ἐκλογή προξένου. Στόν ἀρχιστράτηγο ἀπευθύνονταν οἱ αἰτήσεις τῶν ὑποψηφίων, ὅπως καί οἱ σχετικές συστατικές ἀναφορές τῶν ἐμπόρων πού τούς ὑποστήριζαν, καί στή συνέχεια αὐτός ἀποφάσιζε γιά τήν

33. Ἐδῶ εἶναι προφανές, ὅτι οἱ Πέντε Σοφοί ἐπιδιώκουν νά ἀποτρέψουν πιθανές ἐπιπλοκές μέ τήν Πύλη, ἡ ὁποία θά μπορούσε ἐνδεχομένως νά ζητήσει στό μέλλον νά διορίξει ἡ ἴδια τούς προξένους αὐτούς. Ἐξάλλου, μέσα ἀπό τήν ἀποψη αὐτή διαφαίνεται, ὅτι οἱ Πέντε Σοφοί διακρίνουν σαφῶς, πῶς ἡ ὑπόστασις καί τό λειτουργημεν τοῦ προξένου τῶν Ἑλλήνων, ὑπηκόων τῆς Πύλης, διαφέρουν ἀπό τῶν ἄλλων — μέ τήν καθιερωμένη ἔννοια — προξένων. Πάντως στά ἔγγραφα πού δημοσιεύουμε, ὁ πρόξενος καί τό προξενεῖο τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων στό Ναύπλιο παρουσιάζονται μέ τίς παρακάτω ὀνομασίες: — *soggetto con titolo e nome di... Console* — *Console della Scala di Napoli di Romania* — *Consolato de' Mercanti Greci Suditti della Porta Ottomana che capitano nella Città di Romania* — *Console de' Mercanti Greci suditti della Porta Ottomana* — *Agente de' Mercanti Suditti della Porta Ottomana* — *Console de' Suditti Turcheschi* — *Console sopra i Legni Turcheschi, e Mercantie di ragione de' Suditti Ottomani* — *Console in Romania sopra i Legni e Mercantie di ragione de' Suditti Ottomani, che per lo più dall'Arcipelago capitano* — *Console ossia Assistente sovra li Bastimenti de' Suditti del Turco (abitanti dell'Arcipelago)* — *Console ossia Agente de' Mercanti della Porta Ottomana in Romania* — *Console in Romania con titolo però d'Assistente (o simile) sovra i Legni e Mercantie di ragione de' Suditti Ottomani, che dall'Arcipelago capitano* — *Console à Romania de' Suditti e Bastimenti Turcheschi* — *Agente de' Greci, Suditti del Gran Signore* — *Mercanti Suditti della Porta Ottomana, che tengono Commercio e traffico con questa Città (Napoli di Romania)... loro Agente* — *Patroni de' Bastimenti Suditti della Porta Ottomana... Agente* — *Greci Suditti del Turco, Patroni de' Bastimenti... loro Console* — *Agente della Porta... dei Suditti della medesima quando vi capitano in questo porto (Napoli di Romania)* — *Console... Mercanti Suditti della Porta.*

άνανέωση τῆς θητείας ἢ τὴν ἐκλογή νέου προξένου. Οἱ δικαιοδοσίες ὅμως αὐτές τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ ἡ ἄμεση ἐξάρτηση τοῦ προξενίου τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ αὐτόν εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά μὴ διορίζεται κανένας πρόξενος μέ πενταετὴ θητεία, ὅπως ὀριζε ὁ νόμος τοῦ 1699 γιὰ τοὺς προξένους. Στὴν πράξη, ἡ προξενικὴ ἐκλογή διεξάγεται κάθε τρία χρόνια περίπου καὶ ἡ θητεία τοῦ προξένου διαρκεῖ ὅσο καὶ τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς τοῦ κάθε ἀρχιστρατήγου. Συγκεκριμένα, ὅταν ἀναλαμβάνει ὁ νέος ἀρχιστράτηγος, ἀρχίζουν οἱ ζυμώσεις καὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ γιὰ τὴ θέση τοῦ προξένου ἀνάμεσα στὸν κάτοχό της καὶ τοὺς ἄλλους διεκδικητές. Ἀπὸ τὴ μιά μεριά δηλαδὴ, γίνονται ἐνέργειες γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς θητείας κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, καταβάλλονται προσπάθειες γιὰ διεξαγωγή νέας ἐκλογῆς. Κερδίζει φυσικά ὁποῖος ἔχει τὴν εὖνοια τῶν Βενετῶν καὶ τὴν ὑποστήριξη μιᾶς τουλάχιστον ὁμάδας ἐμπόρων.

Ξαναγυρνώντας στὴν ἐκλογή τοῦ 1705, βλέπουμε ὅτι, μετὰ τὴν παρέλευση ἑνὸς χρόνου περίπου, ὁ ἀρχιστράτηγος Francesco Grimani (1705 - 1708) ἀνανέωσε τὴ θητεία τοῦ Ἀγγελῆ Λαμπριανοῦ³⁴ μέ τὰ ἴδια καθήκοντα καὶ ἀπολαυές πού εἶχε καὶ πρίν. Ἀνάμεσα στοὺς βασικοὺς λόγους πού ἐπηρέασαν τὴν ἐπανεκλογή του, συγκαταλέγεται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Λαμπριανὸς ἦταν ἄνθρωπος τῆς ἐμπιστοσύνης τόσο τῶν Βενετῶν³⁵, ὅσο καὶ ἐνὸς τμήματος ἐμπορευόμενων Ἑλλήνων. Ἐκτός ὅμως ἀπ' αὐτό, ὑπῆρχε καὶ κάτι ἄλλο πού τὸν προσορῖζε κάποια δύναμη καὶ ἐνίσχυε τὴ θέση του ὡς ὑποψηφίου· ὅπως δηλαδὴ διαφαίνεται στὰ ἔγγραφα, τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Λαμπριανὸς εἶχε σχέσεις καὶ γνωριμίες, ὄχι μόνο μέ τοὺς Βενετούς, ἀλλὰ καὶ μέ τοὺς Τούρκους τοῦ γειτονικοῦ τουρκοκρατούμενου χώρου, πρᾶγμα πού τοῦ ἔδινε κύρος καὶ τὸν καθιστοῦσε ἀπαραίτητο ἢ τουλάχιστον πολὺ χρήσιμο σέ ἓνα ρόλο μεσάζοντα στὶς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς γείτονες Βενετούς καὶ Τούρκους. Πραγματικά, αὐτόν τόν ρόλο π.χ. βλέπουμε νά ἀναλαμβάνει στὶς συνεννοήσεις γιὰ διάφορα ζητήματα καὶ ἀντιδικίες πού

34. Ἔγγρ. ἀριθ. 13.

35. Πρβλ. ἔγγρ. ἀριθμ. 21. Οἱ Βενετοί, οἱ ὁποῖοι συνήθως ἀντάμιθαν μέ παραχωρήσεις γαιῶν ὅσους τοὺς υπηρετοῦσαν πιστὰ καὶ γενικά συνεργάζονταν μαζί τους, δείχτηκαν γενναϊοῦσαν ἀπέναντι στὸν Λαμπριανό. Ἔτσι ὁ Francesco Grimani, ἐγκρίνοντας σχετικὴ αἴτηση τοῦ Λαμπριανοῦ πού ζητοῦσε «κάποια καινούργια ἀπόδειξη τῆς κρατικῆς εὐνοίας πρὸς τὸ πρόσωπό του, ἃξια νά τὸν ἐμψυχώσει, ὥστε νά συνεχίσει νά παρέχει τίς πιστές ὑπηρεσίες του», τοῦ παραχώρησε ὅλη τὴν ἀκίνητη περιουσία τῆς Ἀθηναίας Μαρίας Κωστάκη πού εἶχε πεθάνει χωρὶς ἀπογόνους. Ἡ περιουσία αὐτὴ ἀπαρτιζόταν ἀπὸ χωράφια 100 στρεμμάτων στὰ χωριά Στριγγοῦ καὶ Βουνό τῆς Τριπολιτσᾶς, ἀμπέλια 15 ἀξιναρῶν στὰ ἴδια χωριά καὶ στό χ. Δραγασιό τῆς ἴδιας περιοχῆς καὶ τέλος πενήντα ρίζες ἐλιές στὴν Κόρινθο (βλ. ὁ.π.). Παλαιότερα (1698), τοῦ εἶχε ἐκμισθωθεῖ ἀπὸ τὸ βενετικὸ Δημόσιο χωράφι 1 1/2 ζευγαριοῦ στό χωριὸ Ἰρία. A.S.V., Archivio Grimani dei Servi, busta 52/149, ff. 4v-5.

δημιουργούνται ανάμεσα στις τουρκικές αρχές της Ἀθήνας καί τις βενετικές τοῦ Ναυπλίου³⁶. Τόν χρησιμοποιοῦν κυρίως οἱ Τοῦρκοι σάν ἐπίσημο ἐκπρόσωπό τους καί τοῦ ἀναθέτουν ὀρισμένα καθήκοντα, πού κανονικά θά ἔπρεπε νά διεκπεραιώνει ὁ δικός τους — ἂν ὑπῆρχε — ἐπίσημος πρόξενος, δηλαδή ἓνα πρόσωπο διορισμένο καί ἀναγνωρισμένο ἀπό τήν Πύλη. Ἡ ἀνάθεση ὅμως τέτοιου εἴδους καθηκόντων εἶναι περιστασιακή καί παραμένει πάντα γεγονός, ὅτι ὁ Λαμπριανός ἀπό τυπικῆς ἀλλά καί οὐσιαστικῆς πλευρᾶς εἶναι ἀπλῶς πρόξενος τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, ὑπηκόων τῆς Πύλης, καί ὁ διορισμός του ἐξαρτᾶται ἀπό τή Βενετία, χωρίς καμιά ἀνάμειξη τῶν Τοῦρκων.

Νέα διαδικασία ἐκλογῆς γιά τή θέση τοῦ προξένου ἀρχίζει γύρω στά τέλη τοῦ 1709. Στίς ἀρχές Δεκεμβρίου ὁ Λαμπριανός ὑποβάλλει αἴτηση³⁷ στόν ἀρχιστράτηγο Alvise Mocenigo γιά ἀνανέωση τῆς θητείας του, παρακινημένος προφανῶς ἀπό ἐνέργειες ἀνταγωνιστῶν του πού εἶχαν καταφύγει καί πάλι στή Βενετία. Στήν αἴτηση αὐτή, σύμφωνα μέ τήν πάγια τακτική ὅλων τῶν ὑποψηφίων νά ἀπαριθμοῦν τά προσόντα τους γιά νά ἐκμαιεύσουν εὐνοϊκό ἀποτέλεσμα, ὁ Λαμπριανός κάνει καί αὐτός ἓνα ἀπολογισμό τῶν ὑπηρεσιῶν του πρὸς τοὺς Βενετούς. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι θεωρεῖ κυριότερη ἐκδούλευση τῆ δραστηριότητά του ὡς κατασκόπου καί πληροφοριοδότη τους σέ βάρος τῶν Τοῦρκων³⁸. Συγχρόνως τονίζει καί τίς καλές ὑπηρεσίες πού

36. Ἐγγρ. ἀριθ. 14-20. Σύμφωνα μέ τά ἐγγραφα αὐτά, μία περίπτωση ἀντιδικίας, ἡ ὁποία προκλήθηκε ἀπό τή λιποταξία δύο μαύρων δούλων τῶν Τοῦρκων πού κατέφυγαν στό Ναῦπλιο, παρουσιάζεται τό 1705 καί ἀπασχολεῖ γιά ἀρκετοὺς μῆνες τίς δύο τοπικές Διοικήσεις. Οἱ Τοῦρκοι πού φοβήθηκαν ὅτι, στήν περίπτωση πού δέν ἀνακτήσουν τοὺς φυγάδες, θά ἔχαναν μέ τόν ἴδιο τρόπο γρήγορα ὅλους τοὺς σκλάβους τους, κατηγόρησαν τοὺς Βενετούς γιά παραβίαση τῶν ὅρων τῆς συνθήκης καί χρησιμοποίησαν τόν Λαμπριανό σάν ἀντιπρόσωπό τους, πού θά διευκόλυνε τίς συνεννοήσεις μέ τοὺς Βενετούς. Εἰδικός ἀπεσταλμένος ἀπό τήν Ἀθήνα ἔφερνε στόν πρόξενο τά γράμματα τοῦ βοιθόδα καί ὅσα προορίζονταν γιά τοὺς Βενετούς προβλεπτές, τά ὁποῖα ἔπρεπε νά ἐπιδώσει αὐτοπροσώπως ὁ Λαμπριανός, ἀναπτύσσοντας τήν τουρκική ἐπιχειρηματολογία. Ὁ ρόλος πού διαδραμάτισε ὁ τελευταῖος σ' αὐτή τήν ὑπόθεση, ἦταν ἀνάλογος μέ τήν ἔκταση πού τῆς εἶχαν προσδώσει οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι ἔφτασαν νά ἀπειλοῦν περίπου τοὺς Βενετούς μέ τήν κήρυξη πολέμου, στήν περίπτωση πού δέν ἱκανοποιούνταν οἱ ἀπαιτήσεις τους. Φαίνεται δέ ὅτι, οἱ καλές ὑπηρεσίες πού πρόσφερε στοὺς Βενετούς ὁ πρόξενος αὐτός, βοηθώντας νά ἐξομαλυνθοῦν οἱ δυσχέρειες στή συγκεκριμένη περίπτωση, ἦταν σημαντικές, ἀφοῦ τίς ἐπικαλεῖται ὕστερα ἀπό ἀρκετά χρόνια (1709), ὅταν ζητᾶει τήν ἀνανέωση τῆς θητείας του: «Nella comparsa de Turchi espediti da vicini Commandanti hò potuto sin hora con la veste di detta Agenzia insinuarmi agevolmente e render non affatto inutile il mio esercizio». Βλ. ἔγγρ. 22/Β.

37. Ὁ.π.

38. Ὁ.π. Ἐνα ἀπό τά κυριότερα καθήκοντα τῶν βενετικῶν προξενείων πού λειτουργοῦσαν τή νέα εἰρηνική περίοδο μέσα στήν τουρκική ἐπικράτεια, ἦταν ἡ διενέργεια κατασκοπίας σέ βάρος τῶν Τοῦρκων. Τήν περίοδο αὐτή, ἓνας ἀπό τοὺς πιό ἀξιους συλλογεῖς πληροφοριῶν ἦταν ὁ Βενετός πρόξενος στή Σμύρνη Lupazzoli,

είχε προσφέρει ως μεσάζοντας ανάμεσα στους Βενετούς και τους Τούρκους, όπως είδαμε παραπάνω.

Ο Mocenigo διαβίβασε άμέσως την αίτησή του στην Αύθεντία, υποστηρίζοντάς τον θερμά. Μέχρι τόν Οκτώβριο του επόμενου χρόνου δέν είχε γίνει ούτε ανανέωση, ούτε νέα έκλογή, έπειδή, κατά τά φαινόμενα, κανένας από τούς υποψηφίους δέν κατόρθωσε νά εκμαιεύσει εύνοική απόφαση τής Γερουσίας. Τότε ο Λαμπριανός καταφεύγει στή βοήθεια τών πάγιων υποστηρικτών του. Μαζεύει όσους εμπόρους και карабоκύρηδες — Έλληνες αλλά και Τούρκους — βρίσκονταν στό λιμάνι του Ναυπλίου μέ τά πλοία τους και τούς πείθει νά υποβάλουν στό ρέκτορα τής πόλης *Pierro Donà* αίτηση³⁹, μέ τήν όποία ζητούσαν άνυποχώρητα από τούς Βενετούς τήν επανεκλογή του. Τή σχετική άναφορά του *Donà* μεταβιβάζει ο Mocenigo στή Βενετία⁴⁰.

Δέν έχουμε ειδήσεις, εάν υπήρξε ανανέωση τής θητείας του Λαμπριανού από μέρους τής βενετικής Γερουσίας ή του άρχιστρατήγου, πάντως είναι γεγονός, ότι αυτός διατήρησε τότε τή θέση του, ώστε τό Μάιο του 1711 έξακολουθούσε ακόμη νά άσκει τό αξίωμα του

³⁹ Έλληνες τήν καταγωγή. Τίς πληροφορίες του άνέφερε μέ ειδικό άπεσταλμένο, συνήθως έμπορο, κατευθειάν στό Βενετό άρχιστράτηγο και αυτός μέ τή σειρά του ένημέρωνε τή Γερουσία. Στή Ναύπακτο, ο Άθηναίος Βερνάρδος Μάκολας, πρόξενος τών Βενετών, παρακολουθούσε άγρυπνα τίς κινήσεις τών Τούρκων. Ο Άγγελής Λαμπριανός μετέδιδε πληροφορίες στους Βενετούς από τόν ελληνικό νησιωτικό χώρο και τήν Άθήνα. Έκτός όμως από τούς προξένους, ή Βενετία διατηρούσε πάντα ένα δίκτυο ανθρώπων της, πού είναι γνωστοί στίς πηγές από τήν όνομασία «έμπιστοι» (*confidenti*), τό όποίο είχε σκοπό νά συλλέγει κάθε είδηση γιά τά συμβαίνοντα στόν τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο. Οί *confidenti* αυτοί ήταν Έλληνες, πού μπορούσαν νά κινηθούν μέ άνεση και άνυποψίαστα ανάμεσα στους ντόπιους πληθυσμούς. Όπως καταλαβαίνει κανείς, τό μεγαλύτερο μέρος άπ' αυτούς ήταν έμπορευόμενοι και πραγματευτές. Τούς κατασκόπους αυτούς μπορούμε νά διακρίνουμε σέ δύο κατηγορίες: αυτούς πού, μέ τό πρόσχημα τής έμπορίας, διακινούνταν ελεύθερα κυρίως στό έμπορικά κέντρα τής τουρκικής επικράτειας, και εκείνους πού είσχωρούσαν κρυφά στό τουρκικό έδαφος, άναμειγνύονταν μέ τό ντόπιο στοιχείο, από τό όποίο και συνέλλεγαν τίς πληροφορίες και μέ τόν ίδιο τρόπο ξαναγύριζαν στίς βενετοκρατούμενες περιοχές. Οί *confidenti*, πού κάλυπταν τίς περιοχές τής Ήπειρου ή και τής Μακεδονίας άκόμη, διαπεριαιώνονταν συνήθως μέ πλοίαρία από τά Έπτάνησα στίς Ήπειρωτικές άκτές, ενώ αυτοί, πού έκτελούσαν άποστολή στή Ρούμελη, προέρχονταν συνήθως από τήν Πελοπόννησο. Οί έκθέσεις τών *confidenti* αξιολογούνταν από τούς Βενετούς προβλεπτής και, άνάλογα μέ τή σημασία τους, είτε μεταβιβάζονταν ίεραρχικά στή Γερουσία αυτούσιες, είτε περιλαμβάνονταν άποσπάσματά τους μέσα στίς άναφορές τών προβλεπτών. Χαρακτηριστικό είναι, ότι από τή μεριά τών Βενετών, στίς διάφορες πηγές πού έχουμε ύπ' όψη, διατηρείται σχολαστικά ή άνωνυμία τών πληροφοριοδοτών αυτών, άκόμη και οί πρωτότυπες έκθέσεις τους, όταν υπάρχουν, είναι πάντα άνυπόγραφες.

39. Έγγρ. άριθ. 23/Γ.

40. Έγγρ. άριθ. 23/Α-Γ.

προξένου⁴¹. Μετά τή χρονολογία αυτή δέν ἔχουμε ἄλλες μαρτυρίες τῶν πηγῶν γιά τό προξενεῖο τοῦ Ναυπλίου. Θεωροῦμε ὅμως πολύ πιθανό, ὅτι ὁ Λαμπριανός συνέχισε νά εἶναι πρόξενος σέ ὅλο τό ὑπολειπόμενο διάστημα, ὡς τό τέλος τῆς Βενετοκρατίας στήν Πελοπόννησο.

Μέ ὅσα ἐκθέσαμε μέχρι τώρα, νομίζουμε ὅτι δόθηκε μία συνοπτική μόνο εἰκόνα τοῦ θεσμοῦ τοῦ προξένου τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, ὑπηκόων τῆς Πύλης, καί τῆς λειτουργίας του στό Ναύπλιο. Αὐτό ὀφείλεται βέβαια στίς σχετικά περιορισμένες πηγές πού εἶχαμε στή διάθεσή μας. Γενικά πάντως μπορούμε νά ποῦμε γιά τό θεσμό αὐτό, πού λειτούργησε ἐπίσης στά Ἑπτάνησα καί τή Βενετία, ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα ἐντελῶς ιδιότυπο — ἀγνωστο στό σύνολό του μέχρι τώρα — ἱστορικό φαινόμενο, μέ ἀξιοσημείωτη παρουσία μέσα στό βενετοκρατούμενο καί τουρκοκρατούμενο ἑλληνικό χῶρο. Τό φαινόμενο αὐτό καί οἱ διαστάσεις του θά ἐξεταστοῦν λεπτομερειακά καί σέ βάθος σέ ἄλλες ἐκτενέστερες ἐργασίες μας, πού ἔχουν ἀντικείμενο, ὅπως σημειώσαμε, τήν ὑπαρξη καί τή λειτουργία τοῦ θεσμοῦ στά Ἰόνια νησιά, καί τήν ἴδια τή Βενετία.

Στά ἔγγραφα πού δημοσιεύονται παρακάτω διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου καί ἀναλύονται σιωπηρά οἱ βραχυγραφίες.

41. A.S.V., Provveditori da terra e da mar, busta 955, disp. 74, 1711, 30 Maggio, annesso 3, ὅπου σημειώνεται: «L'assistenza proffitevole che promove giornalmente il signor Console Ang. Lambrianò in questa parte à Noi Mercanti Sudditi della Porta così nel facilitare l'esito di nostre Mercanzie come nel promuovere ogni altro nostro vantaggio da che ne succede più coppioso il nostro concorso à questa Scalla...».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
N. Ser., busta 44, quad. 196, ff. 3-4.
(1700, 19 Giugno, 17 Agosto)

A.

Serenissimo Principe

Interroto con la passata guerra il florido Traffico, e Negotio della Piazza, e Scala di Romania, rendesi hora con la beneditione della Pace tanto più ubertoso per il concorso de Legni, Merci, e Mercanti Sudditi della Porta Ottomana in quella Piazza; ma sicome questi desiderando di appoggiare la dirretione, et importanza del loro Negotio, ricercano Soggetto con titolo, e nome di loro Console, alla di cui habilità, e fede, et esperienza, possino raccomandare la loro buona condotta, cosi eccitato (dalla loro inclinatione verso di me) lo Zuanne Bozzis antico Originario di quella Città, e suddito riverentissimo di Vostra Serenità prendo il motivo di humiliarmi al suo Reggio Trono, implorando la mia elletione nella Carica sudetta. Il possedere l'intiera cognitione di quelli Paesi, la diversità delle lingue, la pratica, e dirretione del Negotio, il buon genio di quelli gelosi Negotianti, servono di scorta al mio ricorso. Il mio riguardo di migliorare, et estendere con fervida applicatione l'ubertà del Traffico con il publico sensibile vantaggio nelli Dacii, lo fanno conoscere le mie sperimentate applicationi nelli passati Publici incontri in quel Regno, che resero accresciute le publiche Decime con più di Reali 10 mille, del che me ne fanno veridiche testimonianze le Carte de Publici Rappresentanti rilasciate alla benemmerenza della mia svisceratezza verso il mio adorato Principe, e che danno coraggio alla mia devotione di supplicare la sopracennata gratia, che servirà per rendere maggior eccitamento à sacrificare la vita stessa in tutti gl' incontri per questa Serenissima, e sempre Gloriosa Republica. Gratie.

B.

1700 19 Giugno

Che sia rimessa ai Savii dell' una, e l'altra mano.

Consilieri

Nadal Donà
Giacomo Marcello
Giacomo da Mosto

Andrea Tron
Carlo Pisani
Valerio de Riva C. 40 V.C.

[f. 3 v]

Illico

De ordine etc. Li Deputati sopra gli affari Economici della Morea informino giusta le leggi.

Sebastian Bernardi Nodaro Ducal.

Γ.

[f. 4] Copia

1700 17 Agosto

De ordine etc. Il Magistrato de Cinque Savii alla Mercantia informino giusta le Leggi.

Giovanni Battista Franceschi
Secretario

2.

A.S.V., Senato Mar, filza 755, 1700, 2 Settembre.

Ποβλ. Cinque Savi alla Mercanzia,

N. Ser., busta 44, quad. 196, f....

(1700, 9 Luglio)

Serenissimo Principe

Con la scorta di varie benemmerenze acquistatesi servendo à Vostra Signoria nel corso dell' ultima passata Guerra s'humilia domino Giovanni Bozzis de principali di Corinto, e come pratico del negotio Mercantile non meno che intendente di varie Lingue esibisce la di lui persona in qualità di Console della Scala di Napoli di Romania, asserendo esser egli richiesto con vive premure dalla Natione. Dovendo noi sopra il contenuto d'esso Memmoriale esporre i nostri divoti sensi rassegnaremmo quanto segue à riverita notitia di Vostre Eccellenze. Ritene in primo capo il supplicante il merito d'haver servito alla Custodia de posti più gelosi del Regno della Morea, con tre huomini à proprie spese, quello d'esser stato negl' incontri di publico servitio impiegato in qualità d'Interprete delle Lingue, e finalmente la benemerenza d'haver come volontario ne Combattimenti seguiti nell' acque di Scio date prove della sua divotione, e fede al publico Nome. Cio è quanto si raccoglie da ampio attestato del fù Capitan General Cavalier Zeno.

Per quello concerne poi alla Carica di Console della Scala di Romania da lui ricercata crederessimo per nostro humilissimo parere fosse proprio rimettere alla Suprema Carica, o dove più parerà à Vostre Eccellenze la cognitione et esame della materia, non meno, che il riflesso sopra l'esperienza, e conditione d'esso Bozzis, acciò dalla prudenza dell'

Eccellenza Sua resti stabilito ciò crederà proprio à vantaggio delle pubbliche ragioni, et alla consolatione de Mercanti, e del supplicante. Che è quanto si humilia à Vostra Signoria in adempimento delle nostre comissioni. Gratie.

Data dal Magistrato de Deputati sopra gl'affari Economici del Regno della Morea, et altri stati del Levante li 9 Luglio 1700.

Alvise Mocenigo Deputato di mano propria con giuramento.
Anzolo Nani Deputato di mano propria con giuramento.

3.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
reg. 167 (Risposte), cc. 65-67.

Πρόβλ. αντίγραφα: δ.π., Ν. Ser., busta 44, quad. 196, f. 5 και quad. 196 B, f. 4.

Ἐπίσης, busta 26, quad. 215 (Mem. Merc.) και Senato Mar, filza 755, 1700, 2 Settembre.

(1700, 25 Agosto)

Serenissimo Principe

Prostrato ai piedi della Serenità Vostra Zuanne Bozzis, havendo humilmente supplicato il Consolato de Mercanti Greci Sudditi della Porta Ottomana, che capitano nella Città di Romania, furono comesse le risposte al Magistrato Eccellentissimo dei Deputati à gli affari Economici della Morea, e sopra le medesime incaricati Noi Savii alla Mercantia ad esponere i propri riverentissimi sentimenti si daremo l'honore di rappresentare. /c. 66/.

Che in detta Città di Romania vi è il Console Francese, come lo dimostrano i puplici documenti, con incarico all' Eccellentissimo Signor Capitan General di admetterlo all' esercitio. Estese poi à studio di maggior notizia le diligenze del Magistrato si raccoglie, che in detta Città vi siano un Console Inglese, ed un Genovese, già che in questa Metropoli del Regno confluiscono mercantie provenienti dalle parti della Grecia, soggetta all' Imperio Ottomano; credendo adunque le altre Nationi proffucuo il tener ivi i loro Consoli à riguardo del Negotio, non potiamo che intieramente rimettersi alla maturità publica, se fosse proprio demandare l'esame dell' affare alla prudenza dell' Eccellentissimo Signor Capitan General per ricavare, se possa riuscir conferente anche per i Mercanti Greci Sudditi la institutione del Console, vedendo massime nella Supplica espresso il particolare di desiderarlo essi con inclinatione nella persona del supplicante.

Con i riguardi adunque sopra espressi nel caso della institutione potrebbe questa produrre buoni effetti, cioè di radrizzare in questa Città le Mercantie à confronto de gli altri Consoli Esteri, che probabilmente può dubitarsi, che le divertiscano per altre parti, potrebbero anche i Publici Rappresentanti assicurarsi con la persona del Console, che nei contratti, ò permutate non seguissero comprede de armi, ò materiali dai Sudditi Turcheschi, che ivi giungono con Negotio, punto di quel geloso rimarco, che merita i purgati riflessi dell' Eccellenze Vostre.

Quanto poi alla persona del supplicante, essendo egli di conditione /c. 67/ Civile, e Suddito della Serenità Vostra, si potrebbero sperare adempiti i numeri delle sue incombenze, già che apparisce munito di benemerienze con gli attestati numerosi de publici Rappresentanti prodotti al Magistrato, da quali si raccoglie essersi egli à proprie spese trasferito in molte occasioni alla Custodia del stretto di Corinto, et haver anche datte prove di Valore, e Coraggio nella giornata di Argos contro il Seraschier, il che pure seguì nella presa di Scio, ove rilevò una ferita con pericolo della Vita, oltre i Cimenti havuti in altri conflitti dell' Armata Veneta contro i Nemici, con il di più che dai medesimi attestati risulta di fedel impiego in varie occasioni, et anche d'Interprete dei publici Rappresentanti, il che tutto si rassegna à lume dell'Eccellenze Vostre, per dover unicamente venerare le provide prescrittioni dell' Eccellentissimo Senato. Gratie.

Datta dal Magistrato de Cinque Savii alla Mercantia Li 25 Agosto 1700.

Francesco Morosini

Nicolò Michiel

Gerolamo Querini Procurator

Savii alla Mercantia

Angelo Maria Priuli

Andrea Pisani

4.

A.S.V., Senato Mar,
reg. 166, ff. 109-109v.
(1700, 2 Settembre)

*MDCC II Settembre in Pregadi
Al Capitan General da Mar*

Sopra la Supplicatione di D. Zuanne Bozzis d'esser /f. 109v./ deputato Console de Mercanti Greci sudditi della Porta Ottomana, che capitassero con merci à Napoli di Romania osserverà la virtù vostra quanto espengono li

5 Savii alla Mercantia, e Deputati agl'affari Economici della Morea. In ordine però à loro prudenti motivi rimettemo alla maturità vostra l'essaminare, se fosse per riuscir di vantaggio al Commercio l'institutione di tale, ò d'altra Carica quali fossero le inclinazioni di detti sudditi per la medesima, e verso la persona del Supplicante, aggiungendo quel più che riputerete proprio d'avanzare à Publica conoscenza nella materia à lume di quelle deliberationi che conciliar potessero li riguardi del Publico, e del privato interesse.

132
2
2

L.N.

Gio. Battista Franceschi
Segretario

5.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
N. Ser., busta 44, quad. 196, ff. 6-6v.
(1703, 12 Novembre)

*Noi Daniel Dolfin 4° Kavalier per la Serenissima Republica
Provveditor General da Mar con autorità di Capitan General*

Col motivo di esaudire l'istanze humiliate all'autorità dell' Eccellentissimo Signor Capitan General Corner Precessor Nostro dalli Mercanti sudditi della Porta Ottomana, che tengono commercio, e traffico in questa Città perche le fosse destinato un Agente, alla di cui fede potessero raccomandare i loro negotii, ed esigere ogn' altra bisognosa assistenza, devene l'Eccellenza Sua à deputarvi in tale incarico Athanasio Sagomalà, con la fiducia, che essercitando, con l'attentione, et pontualità conveniente l'incombenza stessa, potessero promuovere il buon servitio desiderato da Mercanti medesimi. Hora con l'esperienza di gravi pregiudicii compresa dalli stessi sommamente dannosa all' loro interesse la continuatione dell'Impiego del sudetto Sagomalà, sono nanti di Noi ricorsi il Turco Osman della Canea, li Rais Apostoli Tacco, David Cartofilaca, Velissario Seri da Marmora, Vassili Vollissaro da Rhodi, Panagioti da Passali, Gianni Scampavia da Sagorà per nome loro, et Compagni, et à voce, ed in scrittura gravemente dolendosi con l'espore che in vece di assisterli gli usi delli stancheggi, totalmente abbandoni le loro premure; cosi che arrenandosi i loro interessi convengono in lunghissime stallie soggiacere ad insofribili spese, altro non curando, che di sollecitare l'esatione del suo assegnamento, hanno con questi forti motivi implorato li compensi opportuni di questa Serenissima Carica à loro sollievo. Fatta da noi però la consideratione propria alla convenienza delle loro istanze, et riflettendo inoltre il pregiudicio, che ne deriva al Publico

interesse dalla vessazione de trafficanti, de quali interrompendosi la confluenza viene ad inlanguidirsi con sensibile detrimento la rendita della dogana, // f. 6v // degl'altri datii, et Appalti, non men che persuasi da altri giusti motivi moventi l'animo nostro, oltre di che per il più aggravato da indisposizioni, non può come dovrebbe aggire siamo venuti in deliberatione, esaudiendo le loro istanze di sostituirvi la persona di Angelin Lambrianò Ateniese qui benestante, huomo d'esperimentata pontualità, et fede, verso del quale anco ci han essi dimostrato tutta l'inclinatione, havendocene fatta anzi precisamente la ricerca, vari altri sottoscritti in una supplica presentataci; onde in virtù delle presenti, e coll' autorità suprema della Carica Nostra rimuovendo il sudetto Sagomalà, Eleggemo, et destiniamo per Agente de mercanti sudetti il suespresso Lambrianò ben certi che il di lui servitio sarà per corrispondere agl'oggetti delli stessi, per quali lo desiderano, et à quelli di questa Carica per quali v'annuisce. In ricognitione delle di lui fatiche dovrà conseguire l'utilità di già volontariamente accordate al tempo dell' elétzione del Sagomalà, che sono uno Reale da cadauno bastimento grande, che con merci di ragione de mercanti sudditi della Porta pervenisse in questo Porto, et mezo Reale per cadaun Legno piccolo. Per tale dunque sarà riconosciuto, e delle presenti ne seguirà il registro ove occorre per la loro pontual essecutione.

In quorum etc.

Datta li 12 Novembre 1703 S. N. Romania.

Daniel Dolfin 4° Kavalier Provveditor General da Mar

Alvise Marchesini Segretario

6.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, N.Ser., busta 44, quad. 196, f. 11. Ποβλ. ὁ.π., Cinque Savi alla Mercanzia, busta 422 (Suppliche), c. 899. (1705, 9 Giugno)

A.

Serenissimo Principe

Doppo l'acquisto glorioso fatto dalla forte destra della Serenità Vostra del Regno della Morea, confluendo nella città di Napoli di Romania, come centro, e capo del Regno, molti, e diversi bastimenti Turcheschi con mercantie di ragion di quei sudditi Ottomani è stato creduto proprio dalla maturità Publica di stabilire nella persona di suddito Veneto la Carica di

Console de predetti sudditi Turcheschi, per potere godere, i effetti non solo della publica benignità, mà di una particolare assistenza à loro affari, et alle vendite, e comprede rispettivamente de loro effetti. Prostrato pertanto à piedi della Serenità Vostra Io Cosmo Calavrò della predetta città di Romania, e suddito ossequiosissimo della Serenità Vostra, e Cittadino, humilmente supplico degnarsi impartirmi l'honore di esso Consolato, non già con riflesso delle benemerienze apparenti dagl' attestati degl' Eccellentissimi Publici Rappresentanti, che qualificano la mia humiltà, e devotione verso l'adorata Maestà Publica, mà bensi di quella munificenza Paterna, che diffonde le sue gratie à prò de suoi sudditi, come à beneficio de propri figliuoli. Gratie.

B.

1705 9 Zugno

Che sia rimessa ai Savii dell'una, e l'altra mano.
Consiglieri

Ser Nicolò Contarini
Ser Vido Avogadro
Ser Piero Vitturi

Ser Anzolo Maria Priuli
Ser Alvise Dolfin
Ser Anzolo Michiel

Illico

Per ordine degl'Eccellentissimi Signori Savii soprascritti; Che alla presente supplicatione risponda il Magistrato de V Savii alla Mercantia giusta alle leggi.

Bortolamio Giacomazzi Nodaro Ducal.

7.

A.S.V., Cinque Savi alla Mecanzia,
N. Ser., busta 44, quad. 196, f. 12-12v.
(1705, 13 Luglio)

Illustrissimi, et Eccellentissimi Signori
Cinque Savii alla Mercantia.

Humiliato Io Cosmo Calavrò humilissimo servo, e suddito dell'Eccellenze Vostre, e Cittadino di Romania à piedi di Sua Serenità, ho presentato devotta supplicatione implorando dalla Reale Publica beneficenza l'impiego di Console sopra i Legni Turcheschi, e mercantie di raggione de sudditi Ottomani, che capitano in quella Città.

Rimesse però dall' Eccellentissimo Colleggio alla Venerabile purgatissima Maturità, e Sapienza dell'Eccellenze Vostre l'informatione sopra il contenuto della supplica stessa, m'avanzo ad humiliare perciò alla medesima ancora i miei voti perche si compiaciano d'estendere benigna rificazione oltre alli sudetti requisiti, à quello specialmente di benemerito fabricatosi con la professione delle proprie sostanze, e de sudori nel publico adorato servitio tanto nell'uso dell'armi essendo con due huomeni intervenuto nelle militari fazioni succedute con Turchi, così in Corinto, come in Argos, quanto nell' essercitio della fede, havendo debolmente sostenuto la Carica di Sindaco, come dagl'attestati de Publici rappresentanti, chiaramente risulta. Supplico per ciò divotamente l'Eccellenze Vostre à voler col solito del loro Clementissimo Compatimento ordinare l'estesa di favorevole risposte. Onde sussequa nella mia humiltà l'honore dell'impiegno stesso, in cui fissarò sempre più l'applicatione ai riguardi // f. 12 v // del publico adorato servitio, e di questo Eccellentissimo Magistrato. Gratie.

1705 13 Luglio.

8.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
N. Ser., busta 44, quad. 196, ff. 15-15v.

Πρόβλ. δ.π., Cinque Savi alla Mercanzia, busta 422 (Suppliche), c. 899.
(1705, 11 Luglio)

A.

Serenissimo Principe

Doppo che dal temuto valore dell'armi gloriose della Serenità Vostra fù rimesso il Regno della Morea nella sua primiera antica felicità di vivere sotto la soave soggettione del Veneto Augusto Dominio, essendo stato considerato dalla Sovrana autorità conferente ai riguardi del Publico servitio non solo che à quelli del privato interesse del Regno stesso, l'instituire la Carica di Console in Romania sopra i Legni, e mercantie di ragione de Sudditi Ottomani, che per lo più dall' Arcipelago capitano per maggior comodità ed utile del traffico à quella Parte, et venendo da noi qui sotto annotati Capitani de Bastimenti stessi de scogli, che di presente s'attroviamo approdati nel Porto di questa felicissima Dominante, desiderata à tale impiego la persona di Manoli Cuduni da Patmo per esser egli nostro compatrioto, et per la cognitione, che habbiamo della di lui pratica in tali materie, e della sua pontualità, e buona fama, come con altra scrittura di supplicatione in Greco

sottoscritta di loro proprio pugno humilmente ricercano da Vostra Serenità li Primati, e gl'altri Capitani delle Saiche pure di scogli, quale humiliaremo sotto i riflessi della Publica Sapienza; perciò avanzando da questa nostra contumacia à piedi del Soglio Augusto li nostri ossequiosi, et efficacissimi voti, tutti unitamente imploramo da Vostra Serenità la gratia, che resti destinato il sudetto Manoli Cuduni alla sopradetta Carica di Consoli, certi noi che oltre alla cura che haverà il medesimo alle nostre sostanze, sarà per contribuire nella Carica stessa tutta la più fissa sollecitudine, applicatione, e fede per l'incremento del Publico migliore servitio. Gratie.

Capitan Giorgio Calbreti
 Capitan Anagnosti
 Capitan Giannachi Cavacchi
 Stefanin Sifanto
 Anastasi Paleologo
 Nichita Paleologo
 Tomà Papagianopulo
 Gianni Criveli
 Manoli Cerecchi
 Costantin Reisi
 Teotochi Pamosta
 Giorgio Facureli
 Capitan Costa Patignoti
 Moscona Vidali
 Giovanni Giannio
 [f. 15v] Giorgi Petris
 Nichita Coduni
 Mosconà Vidali
 Giannachi Cavachi
 Xeno Bonziazuli
 Dimitri Frachisco
 Diacò Ionà Collonà

B.

1705 - 10 Luglio

Che sia rimessa ai Savii dell' una, e l' altra mano.

Consiglieri

Ser Nicolò Contarini	Ser Alvise Dolfin
Ser Pietro Vitturi	Ser Anzolo Maria Priuli
Ser Vido Avogadro	Ser Angelo Michiel

Illico

D' ordine etc. Il Magistrato de V Savii alla Mercantia risponda giusto alle leggi.

Giovanni Francesco Giacomazzi Nodaro Ducal

9.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
N. Ser, busta 44, quad. 196, ff. 16-16v.
Προβλ. ὁ.π., busta 422 (Suppliche), c. 899.
(1705, 27 Luglio)

Illustrissimi, et Eccellentissimi Signori V Savii

Instituita prudentemente in Romania la Carica di Console, o sia Assistente sopra li Bastimenti e mercantie de Sudditi del Turco che capitano in quella Parte, due volte ormai successivamente essercitò la medesima un tal Angelin Lambrianò da Athene. Ma essendo rimasti pocco contenti dalla di lui debole attività. Noi Habitanti dell'Arcipelago, et Capitani de Legni, de Scogli, che continuamente sostenendo il Comertio portiamo a Romania le nostre sostanze investite in Mercantie, et havendo all'incontro tutta la cognitione della sufficienza, e della buona fama di Manoli Cuduni da Patmo nostro compatrioto, il quale ritiene anco il merito d'haver col proprio spirito e fede avvantaggiato di 3 mille Reali d'annua rendita l'Errario del Principe, et d'esser statto eletto da 272 famiglie di Rumelia à trattare col Publico la loro disposta deditione et passaggio in Morea sotto il glorioso, et Clementissimo Veneto Dominio, come da Procura fattagli chiaramente apparisce. Perciò habbiamo à piedi di Sua Serenità presentato li nostri humilissimi vuoti, implorando, che voglia degnarsi di conferire lo stesso Consolato nella persona del detto Cuduni, con che resti il Publico servitio, et il nostro privato interesse meglio sollecitato et adempito. Essendo statto però rimesse dalla Sovrana autorità dell'Eccellentissimo Colleggio alla matura Sapienza dell'Eccellenze Vostre per le più aggiustate ponderazioni, et informationi le dette / f. 16v / nostre humilissime supplicationi in cui sono descritti li nomi nostri tutti concordemente ricorrendo dinanzi alla loro venerata Grandezza, supplichiamo con tutto l'ossequio del cuore l'Eccellenze Vostre ad haver benigno rifflesso alle nostre istanze, et à felicitare la nostra sospirata consolatione. Gratie.

Adi 27 Luglio 1705

Presentata al Magistrato de V Savii alla Mercantia ut intus.

10.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
N. Ser., busta 44, quad. 196, ff. 13-13v.

Πρὸβλ. ὁ.π., Cinque Savi alla Mercanzia, busta 422 (Suppliche), c. 899.
(1705, 28 Luglio)

A.

Serenissimo Principe

Giusti motivi di merito, e di devotione nella persona di Angelin Lambrianò Atteniese fatto suddito volontario della Serenità Vostra, e Cittadino di Romania uniti alle istanze de Mercanti sudditi della Porta Ottomana, hanno persuaso l'attentione dell'Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Provveditor General da Mar Kavalier Dolfino con autorità di Capitan Generale di destinarlo alla Carrica di Console, ò sia Agente de predetti Mercanti in Romania sostituito alle veci di Athanasio Sagomalà per l'indolenza d'altri di quei sudditi deposto, rimarcandone l'ellettione con l'utilità che godeva il Sagomalà precessore. Hora col mezo del suo Interveniente s'inchina al Trono della Serenità Vostra, e rassegnando la sua ellettione accompagnata dalle proprie benemerenze contratte ne Publici vantaggi, ne implora benigno rescritto d'approvazione. Sarà questo un Testimonio maggiore del Publico benigno aggradimento, e di Consolatione alla fede costante, con che promette incontrare le Publiche generose beneficenze. Gratie.

B.

1705 - 28 Luglio

Che sia rimessa ai Savii dell' una, e l'altra mano.

Consiglieri

Ser Nicolo Contarini
Ser Piero Vitturi
Ser Vido Avogadro

Ser Anzolo Maria Priulli
Ser Alvise Dolfin
Ser Anzolo Micchiel

[f. 13v]

Illico

Per ordine etc. Il Magistrato de Cinque Savii alla Mercantia risponda giusta le Leggi.

Lo stesso faccia l'ultimo ritornato di Provveditor General da Mar.

Giovanni Francesco Giacomazzi Nodaro Ducal

11.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
N. Ser., busta 44, quad. 196, ff. 14-14v.

Πρβλ. ὁ.π., Cinque Savi alla Mercanzia, busta 422 (Suppliche), c. 899.
(1705 - 21 Agosto).

A.

Serenissimo Principe

Doppo che dal temuto valore dell'armi gloriose di Vostra Serenità fù rimesso il Regno della Morea nella sua antica primiera felicità di vivere sotto la soave soggetione del Veneto Augusto Dominio, essendo stato considerato dalla sovrana autorità conferente ai riguardi del Publico servitio non solo, che à quelli del privato interesse del Regno stesso l'instituire la Carica di Console in Romania con titolo però d' assistente (ò simile) sovra i Legni e mercantie di ragione de Sudditi Ottomani, che dall'Arcipelago capitano per maggior comodità, ed utile del Traffico à quella parte, et venendo da Primate, et Capitani de Bastimenti stessi de scogli con duplicata scrittura di supplicatione sottoscritta di loro proprio pugno ricercata à Vostra Serenità la debolezza di me Manoli Cuduni da Patmo, habitante però dall'anno 1694 in quà in Romania à tale impiego per esser io loro Patrioto, e per la cognitione che tengono della pratica mia in tali materie, e della mia puntualità, perciò nato in me il motivo di ricorrere all'Augusto Soglio, à quello prostrato supplico divotamente d'esser à tale titolo gratiosamente promosso.

Se per meglio conciliarmi dalla Publica benignità la sospirata esauditione mi servissero (in aggiunta à i voti sudetti) di scorta i servitii, che ho prestati à Vostra Serenità nell'haver oltre l'abbandono della propria Patria per confluire alla popolatione del Regno approfittato di tre mila e più Reali d'annua Rendita l'Erario Publico dando in luce quantità de beni, che erano usurpati nel Territorio di Caritena, come da riveriti decreti dell'Eccellentissimo fù Capitan Giacomo Corner, et delli Eccellentissimi Inquisitori ultimi ritornati di Morea chiaramente risulta, et di quelli servitii, che prestare intendo essendo stato eletto da 272 famiglie di Rumelia con loro Procura ad esibire al Principe il loro già disposto passaggio nella Morea, et à seco trattare intorno la concessione de Beni per il loro mantenimento, ne spiegherei le benemerenze. Mà perche tutti i sagrifitii di servitù sono nel suddito volontario /f. 14v/ tributi di debito verso la Maestà del proprio Sovrano, e la Publica munificenza, è sempre incoparabilmente superiore nella generosità delle sue gratie à qualunque tributo de sudori, restringendomi nella mia humiltà, non rendo pompose d'altro termine le proprie istanze, che d'una ossequiosa rassegnatione arbitrii, e del promettere à Vostre Eccellenze nella Carica stessa (e dalla Serenità Sua ne farò fatto degno) ed in ogn'altro incontro

tutta la più fissa sollecitudine, applicatione e fede per l'incremento del Pubblico migliore servitio. Gratie.

B.

1705 - 21 Agosto

Che sia rimessa ai Savii dell'una, et l'altra mano.

Consiglieri

Ser Nicolò Contarini
Ser Alvise Basadonna
Ser Sebastian Venier

Ser Alvise Dolfin
Ser Angelo Michiel
Ser Alvise Loredan

Illico

D'ordine etc. il Magistrato de V Savii alla Mercantia risponda giusta le leggi.

Bortolamio Giacomazzi Nodaro Ducal.

12.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia,
reg. 169 (Risposte), cc. 220-222.

Πρόβλ. αντίγρ., δ.π., N. Ser., busta 44, quad. 196, ff. 7-8 v.
(1705, 27 Agosto)

Serenissimo Principe

Humiliatto à piedi della Serenità Vostra con l'unita supplica n° 1 sotto li 9 Giugno passato Domino Cosmo Calavrò, con la medesima, et con il fondamento delle sue benemerenze, et requisiti, implora esser eletto Console à Napoli di Romania de Sudditi, e bastimenti Turcheschi, già che in quella città, come centro, e cappo del Regno della Morea vi concorano i predetti Sudditi Ottomani con i loro effetti, e legni /c. 221/ mercantili in aumento di quel traffico. Prostrato parimente à piedi della Serenità Vostra Angelin Lambrianò supplica la confermatione nella sua persona della predetta Carica, già che dall'Eccellentissimo Proveditor General da Mar Kavalier Dolfin, con autorità di Capitan Generale, fù nella medesima eletto sotto li 12 Novembre 1703 nelle vecci, e con le utilità che godeva il suo precessore Anastasio Sagomalà, et come dalla detta supplica segnata n° 2. In questi ultimi giorni poi, è stata la Serenità Vostra supplicatta da Manoli Coduni per l'ellettione sudetta nella sua persona, rappresentando le sue

benemerenze, come da supplica n° 3. Sopra ogni una di queste, essendo stati incaricatti rispondere Noi Savii alla Mercantia, reputiamo (prima d'ogni cosa) debito della nostra incombenza il dover rassegnare.

Che anche in Venetia, doppo la beneditione della pacce, e stato dalla Riveritta Prudenza Publica stimatto opportuno destinare una persona, ma non già col nome di Console, ma bensì con titolo d'assistente, e direttore dei Greci Sudditi del Gran Signore, e de loro bastimenti, con i quali capitano in questa Città, e ciò con l'esempio massime di quello era parimente stato praticatto ne tempi della pacce doppo la guerra di Candia come si raccoglie dal Decreto dell'Eccellentissimo Senato 1700-20 Marzo, nel quale pure s'osserva, che quantunque vi fossero dei riccorsi in contrario, ciò nonostante fù dalla maturità Publica decretata per neccessaria soprintendenza in una persona Suddita per direttione, et assistenza di simile Gente Estera, incaricando i precessori nostri dover anzi stabilir le regole, e gli oblihi precisi di detta persona in una Terminatione, per esser poi approbatta dalla Riveritta Publica Autorità.

Che fatte da precessori estender le regole stesse nella commandata Terminatione fù questa approbatta dall'Eccellentissimo Senato, con la deliberatione 29 Agosto del medesimo anno 1700, nella quale vi è un particolare di dover detto Assistente, e Direttore à similitudine dei Consoli esser di cinque in cinque anni, ò nuovamente elletto, ò pure confermato, come dispone il Decreto dell'Eccellentissimo Senato 1699 - 10 Dicembre, e ciò ad' oggetto di far contenere le persone destinate à questa incombenza, dentro i termini della puntualità.

Esposta sin qui la serie delle cose occorse nella Dominante, devenendo hora alla materia di questo interesse, crederessimo proprio, che parimente nella città di Napoli di Romania, non dovesse correr questo impiego con titolo di Console, già che in simili Cariche (come è noto alla Serenità Vostra) vengono dai Sovrani delle loro Nationi /c. 222/ destinate persone, che sono di loro maggior sodisfatione, il che anche viene dalla Serenità Vostra praticatto ne Stati di tutti gl'altri Principi, ne quali vi sono Consoli Veneti.

Che potrebbe riuscir forse più proprio il nome d'Agente de Greci Sudditi del Gran Signore, e che potrebbe forse del pari riuscire altrettanto proficuo, non solo il stabilire gl'oblihi, e le utilità d'esso Agente, ma il tempo pur anche del suo essercitio per dover di tempo in tempo esser, ò nuovamente elletto, ò riconfermato à misura del suo merito, e per gl'altri oggetti sopra riferitti.

Passando poi dalla materia alle persone si potrebbe (quando così piacesse all'Eccellenze Vostre) far precorere i Proclami d'invito per promuovere la concorenza, come in casi simili anche ad' altre persone, per dover poi esser prescielta quella, che più fosse stimata idonea nella maniera, e con quelle regole, che fossero prescritte dalla maturità Publica,

con l'essame pur anche (quando tale fosse il sovrano beneplacito) dei requisiti, che si ricercano in simili ellettoni, ò pure, che trattandosi d'un impiego, da essercitarsi in una città così lontana, rimettere l'affare alla Prudenza dell'Eccellentissimo Signor Proveditor General da Mar; che è quanto possiamo rassegnare all'Eccellenze Vostre. Gratie.

Datta li 27 Agosto 1705

Ser Marco Bembo

Ser Andrea Marcello

Ser Gerolimo Canal Procuratore

Savii alla Mercantia.

13.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 50/137, f. 77.
(1706, 30 Maggio)

Angelin Lambrianò

Noi etc.

L'Eccellentissimo Preccessor nostro Kavalier Dolfín con una Terminatione di 12 Novembre 1703, à motivo de ricorsi, che gli furono humiliati dalli Mercanti sudditi della Porta Ottomana, che tengono comercio, e traffico in questa Città, hà elletto per loro agente Angelin Lambrianò qui habbitante conosciuto per huomo di esperimentata fede. Mentre però andò egl'essercitando l'impiego medesimo con l'intiera sodisfazione de Mercanti sudetti, adempendo sempre à tutti i numeri della pontualità, e della diligenza, troviamo giusto nel motivo di sue istanze di decretare come facciamo in virtù delle presenti, e coll'autorità nostra suprema, che il sudetto Lambrianò habbia à continuare in detto impiego con le utilità, che gli vengono assegnate dalla Terminatione sudetta dell'Eccellentissimo Precessore nostro. Sicuri noi che in avvenire sarà per render li soliti testimonii della sua fedele attitudine; e delle presenti ordiniamo il reggistro ove occorre.

In quorum etc.

Romania li 30 Maggio 1706 S. N.

14.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 56/..., f. 45.
(1705, 5 *Ιουλίουν*)

Ἐκ στόματος του αγά του Χαμουζάγα βοίθο<v>τα τῆς Ἀθίνας εἰς τὴν αφέντῃα κύρ Ἀγγελαῖκη χερετήσματα· ἡ γραφή μας εἶναι ἀπάνω δια τον ἀράπη όπου ἦρθε ἐυτού· γραφομε τοῦ πρεβεδουρου σας μῆα γραφή τούρκηκη· και θελής· τοῦ την ηπάης· τη γραφή· καί να του μηλήσης· και τα χριαζομενα· δια τον ἀράπη· να μάς τον εστηλουνε· διατή ἐμῆς ἔμαθαμε· σηγούρα· πός τον ἴχανε· στο καστέλη· και τον εβανανε· στα καραβῆα· ἐμῆς· δια τον ἀράπη ἐυτουτόνε· δεν την αφινομε τη δουλια· ἔκη· μόνο· ὅλη· η Τουρκῆα· πάμε εἰς το<v> πασά καί το κανομε ἄρζη ἤς τον αγά μας· καί εἰς το βασιλέα· το φανερομονε· διατή· ἀποτής τον εδεχτητε· ἐυτού τον ἀράπη· ἐδῶ εὔρισκοντε τόση σκλάβη· καί λαζήμη· εἶναι· γηνετε· και αλέος· ἡ δουλιὰ μόνο ἀτό<ς> σου· πρέπη· να τα μηλήσης· ὅλα· ὅτη ἐδέχοντε· να δραμουνε· δια τούτη· την υποθεση· και θελομε· να μάς· ἀποκριθῆς ἀτό<ς> σου κυρ Ἀγγελή· καταλεπτός· το τῇ· γνώμη ἔχουνε· τον ἀράπη· να τον εκαμουνε· μας τον εστελουνε· γή· δεν τον εστελουνε· τελια· ἀπόκριση ἀτός του· ὁ πρεβεδούρο<ς> σας· να μάς· γράψη· τελίος· την υποθεση· τον εστέλη τον ἀράπη· γή· δεν τον εστελη· να ξερομε· να καμομε· καί ἐμῆς· ἐκεινω όπου πρεπη· Ταυτα· και ιγιενετε.

1705 Ιουλίου 5 Ἀθίνα.—

15.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 56/..., f. 50.
(1705, 17 *Ιουλίουν*)

*Κοπια τοῦ Χαμουζάγα τοῦ
Βόειβοντα τις Αθίνας*

Ἐκλαμπρότατε αὐθέντει Χαγγί Χαμουζάγα Βοειβοντα
της Αθίνας χερετό σαι.

Εἰ παρόν μου εἶνε διά νά τὴν ἐδιπλοπρόσκινισο καί δεῦτερο νά Της δόσο εἶδισι πός ἤς τῆς 15 τοῦ παρόντος ἔλαβα τὴν τιμία της γραμένι ἤς τῆς πέντε τοῦ παρόντος μέ ἄλι μία Τουρκικι τοῦ ἐξοχοτάτου αὐθεντός πραιβεδούρου καί τα γραφοῦμενά της καλῶς ἐκατάλαβα καί

τὴν γραφί του ἀθυεντός πραιβεδουρου ἔδοσα καὶ τοῦ ἐμίλισα τὰ ὅσα ἐτιχεναν καὶ μοῦ εἶπε πὸς ἐγὼ δεν ἔχο τώρα εἴκοσι μερες ὅπου ἦλθα ἀπὸ τὴν Βενετία ἢς τὴν καρικα ὁμος θέλο πάεινε ξετάζοντας διὰ τοῦς ἀραπειδες ὅπου μοῦ γράφι ο βόειβο<ν>τα<ς> διὰ νά μποραῖσο νά τὸν ἔδοῦλεψο ἐπειδὴ της καὶ εἶνε ακριβο<ς> μας φίλος ὅπου ἢς τὸν γγερὸ ὅπου εἶτονε πραιβεδιτόρος στραζορδινάριος ἢς τὴν Κόρθο εἶχετε μεγάλες ἀγάπες ἀναμεταξίσας καὶ διὰ εὐτοῦ ἔχι καλὶ οραϊζι λέξι διὰ νά τὴν ἔδοῦλέψι ὁ ὥπιος ἀθυέντης εἶνε ὁ ἐξοχοτατος Βιτζέντζος Πάστας εἰδοῦ καὶ εἰ ἐξοχοτις του ὅπου σοῦ ἀπόκρηνετε καὶ ὁ εἰδιος ὃς μοῦ εγραφες τὰυτα διὰ τὴν ὅρα καὶ σας μένι ὃς σας εἰπογραφομε καὶ ἀπόθιμό νά μέ ὀριζετε καὶ το γνορίζο διὰ μεγάλι χάρι.

1705 'Ηουλίου 17 Νάυπλλει

Εἰς τοῦς ὀρισμου<ς> σας παντα
Αγγελίς Λαμπριανός

16.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 56/..., ff. 55-55v.
(1705, 12 Αὐγούστου)

Εκ στόματος του ἀγά τοῦ Χάντζι Χάμουζάγα εἰς τὸν κῖρ 'Αντζελί Λαμπριανο πολὰ χαίρετε ἢ παρό<ν> μου ἦνε εφτοῦ σου στέλο με τὴν μπαρόν δίο γραφάδες ἢ μία τοῦ τζενέράλι Μορέος κῖ ἢ ἀλη τοῦ πρεβεδέρου τοῦ Αναπλίου ὅπου τὸν εγραφομε διὰ τίς ἀραπηδες ὅπου εφήγαν ἀπο δὸ κῖ ἦλθαν ἀφτοῦ τώρα κῖ ἀτο<ς> σου λαθένον τίς παρόν γραφάδες θέλις τίς πάη ἀτο<ς> νὰ τίς δόσις κε νά μιλίσις κῖ ἀτό<ς> σου νὰ τὸν ἱπίς πὸς ὅλη ἢ Τουρτζία εσηκόθη εἰς ἐνα ποδὴ κῖ ἔχουν νὰ πάνε εἰς τὸν Μπασιά νὰ το κάμουν ἀπάνο ἀρζὴ εἰς τὸν βασιλιά κε μεγάλωνῃ ἢ δουλία δῆατὶ ἀνήσος κε ἀφτὴ ἢ ἀραπηδες ἀν μένουν ἀφτοῦ ἐνδεχετε νὰ φηγουν ἀπο δὸ ὅλη ἢ ἀραπιδες κε τότες γινετε μεγάλος καθγάς μόνο ἐκὶ ἀτο<ς> σου ὁσάν φρονίμος φανερο-στα ὀμπρός κε με τὸν ἀνθρωπό ὅπου σας φερνι τίν μπαρόν ἐλμπέτη στήλτε μας χαμπάρη χορίς ἄλο νὰ μὴ λήψη ἐμῖς ξεβρόμε καλὰ πὸς ἢ ἀραπήδες ἦνε ἀφτοῦ κε κάμε κῖ ἀτο<ς> σου γράψε μας μῖα ἀποκρήσι δῆατὶ ἐπρόχτές ἤγε μας γράψη ἀπο ἀφτοῦ κῖ ὁ πρεβεδοῦρος κε μὰς ἔγραφε πὸς ἦνε κενουργοφερμένος κε νὰ ξετάξι νὰ μάθη πὸς ἐβρησκοντε ἢ ἀραπιδες κῖ ἀς ἐχο ἀποκρισι ὀχι ἄλο κε νάχο γραφὶ σου [f. 55v] Εἰς τὸν ἀγαπήμένον μας κῖρ Ἀντζελή Λαμπρηανού —
Εἰγιός
Εἰς τὸ 'Ανάπλη.

1705 Ἀυγούστου 12 εἰς τὸ Ἀνάυπλει

Ἐλάβαμε τὴν μπαρόν ἀπὸ τοῦ Χαγγί Χαμουζάγα βοειβό<ν>τα τῆς Ἀθίνας Καί μας γράφι πὸς μας <σ>τέλνι δύο γραφεὺς μιά τοῦ ἐξοχοτάτου ἀυθεντός πραιβεδιτόρ γγενεράλε Ἀντόνιου Νανε καὶ ἄλλει τοῦ ἀυθεντός πραιβεδιτορ Βικαίντζου Παστα Καί το<ς> τις ἐδόσαμε Καί τοῦ ἀπόκριθικαμε. —

17.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 56/....., ff. 51-51v.
(1705, 17 Ἀυγούστου)

Κοπη Χαμουζαγα

ἐκλαμπρότατε καὶ ευγενεστατε Χαγγί Χαμουζαγα βοειβόντα τῆς Ἀθίνας δοῦλικὸς τὴν προσκηνό. —

ἐἰ παρόν μου εἶνε διὰ νὰ τῆς δόσο εἰδισι πὸς ἔλαθα μιά τις γραφι μα δὲν ἰξέβρο τι καιρό νὰ εἶτανε γραμένι ἐπειδί καὶ δὲν ἰχε ἔτος ἡς τιν οπεία μέσα εἶτανε μιά γραφί τοῦ ἐξοχοτάτου ἀυθεντός πραιβεδιτόρ γγενεράλε<ς> τοῦ Μοραῖος Ἀντόνιο Νάνι καὶ ἄλλει μιά τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀυθεντός πραιβεδιτόρ Πάστα Καί παραιυθῆς ἐπέιγα καὶ ἐδοσα τοῦ ἀυθεντός γενεράλε τὴν γραφί του καὶ τὴν ἄλλει του ἀυθεντός τοῦ πραιβεδούρου ἐπειδί καὶ νὰ ἔλιπε ἡς τὸ τεβρι του ἐκι τοῦ ἐμίλισα καὶ ἐγὼ ἐκίνο ὁποῦ ἐμπόραισα καὶ μοῦ εἶπε πὸς ἡ ἐξοχοτις του θέλι σοῦ ἀπόκριθί μέ τι γραφί του ἡς ὅτι τοῦ γραφίς καὶ ἄλλει ἀπόκρισι δε μοῦ ἐδοσε ἐκ στόματος ἐκι μοῦ ἐδοσε ἐυτοῦτην τὴν γραφὴν ὁποῦ ἡς τὸ παρόν τη<ς> στέλνο ἐγὼ Καί τὴν ἄλλη βολλᾶ τῆς ἀπόκριθικα ὁποῦ μοῦ ἐγραψες καὶ σοῦ ἐπειρα καὶ ραισπόστα ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον πραιβεδούρο καὶ σοῦ τὴν ἐστὶλα ἡς τὴν Ἡδρα ἀμί δέ μοῦ ἐγραψες ἀν τιν ἐλαβες καὶ μοῦ κακοφένετε νὰ μὴν ἐχαθίκανε διὰτί ἐγὼ, ἐστάθικα πάντα πηστό<ς> σου δοῦλευθῆς καὶ ἔλαθα καὶ ἐβεργεσίεις ἀπὸ τὴν ἐκλαμπροτι σου ἡς ἐ τόπους χριάστικους καὶ πάλε τώρα ἐχάρικα τὴν ευτιχίαν σου καὶ ὁ Θεός νὰ σε ἀξιόσι καὶ ἡς ἐμεγαλίτερες τιμῆς Νὰ ἀκοῦμε τὸ καλὸ σας ὄνομα νὰ χερόμαστε ὡς καθὼς μέ ἐγνόρισες πὸς εἶμε πηστός φίλος Καὶ ἐκι θέλο εἶμε ἡς ὅσου ποῦ ζῖο διὰ νὰ εἴμπορό νὰ ἐχο καὶ ἐγὼ ραιίτι ἀπὸ τὴν ἐκλαμπροτι σου. — [f. 51v] ἐπειδί ὁ Θεός σοῦ ἐδοσε τὴν χάρι ἐυτοῦ ποῦ εἰβρήσκατε εἰ πτοχί ἡ ἀδελφί μου ἡ γινέκα τοῦ ποτέ Γιανάκι Κοῦριπά εἰ πηρασμένι τόσο ἀπὸ τοῦς Φουκαίους διὰ καπεια ἡντεραῖσα ποῦ εἶχανε διὰ τοῦ μακαρίτι τοῦ ἀδελφοῦ μου τόσο ἀπὸ τὴν Χόρα καὶ σέ παράκαλό νὰ κάμης δικαῖόσινι ὡσᾶν δίκαιος ὁποῦ εἶσε νὰ μι χάσομε τό ἐδικό μας καὶ θέλομε περικαλῆναι τὸν Θεόν διὰ

τὴν εἰγίαν καὶ εὐτιχιάν σας θιμιθίτε το ψομί καὶ τό ἀλάτι ποῦ ἐφάγαμε ἤς τοῦ Μισιριού το πελαγος καὶ τὴν φορτοῦνα τὴν μεγάλη ἐκίνι τι νιχτα ποῦ ἐστάθικα ος πηστό<ς> σας δούλος ἤς τα πάντα ὅλλα ἐκί κάμε καὶ ἐι ἐκλαμπρότι σου ἤς τὴν πτοχί τὴν ἀδελφί μου καὶ ἐγὼ θελο εἶμε πάντα ἤς τοῦς ὀρησμοῦ<ς> σας Καὶ πρόσταζέ με ἤς ὅτι μπορὸ καὶ το γνωρίζο διὰ χάρι καὶ σας μένο ὅς <σ>ὰς ὑπογράφομε. — °

Νάυπλει 14 ᾿Αυγούστου 1705 S.N.

᾿Εἰς τα προσταγματα τῆς ἐκλαμπρότι<ς> σας
Αγγελίς Λαμπριανός

18.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 56/..., f. 48.
(1705, 24 Agosto)

Copia di lettera scritta dall'Illustrissimo, et Eccellentissimo signor Antonio Nani Provveditor General dell'Armi in Regno alli Signori Achmet Cadi, e Camuz' Agà della Città d'Athene in datta 24 Agosto 1705 S.N. Romania.

Mi capita una loro lettera ch'è la prima, qual'habbi ricevuta in proposito di due Mori, che mi rapresentano essere fugiti da costi, e ricovrati à questa parte. Io sin ad'hora non hò ne aviso ne lume imaginabile, mentre niente m'è stato mai significato sovrà questo particolare, praticarò le dilligenze per divenire in qualche cognitione, e quando s'attrovino veramente ove elle mi partecipano, saranno da me esercitati gl'atti della dovuta guistitia, e darò tutti li testimonii della mia buona intelligenza. Come poi queste non sono materie da sturbare le gravi applicationi della Porta, cosi pur da colà non si potrebbero attendere se non effetti della convenienza, e del giusto, da quali men io mai sono per dipartirmi. S'assicurino dunque della mia amichevole corrispondenza et in questo, et in ogn'altro incontro che nascer potesse à questi confini, e le auguro dal Cielo lunghezza d'anni, e prosperità di salute.—

19.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 56/..., f. 50v.
(1705, 7 'Οκτωβρίου)

Εκλαμπροτατε Χαγγί Χαμουζαγα
βοείβόντα τις Αθίνας χάραιτό σαι.

Το τιμίο σας γράμα έλαβα σίμερο γραμένο 27 Σεπτεβριου καί περι της είγιε<ς> σας έχάρικα καί τα γραφόμενά σας καλός εκατάλαβα ής τήν όπειά μου γραφετε διά τήν ταρτάνα όμος έγώ έκαμα ός πηστός δουλευτής καί τήν Ιστιλα διά νά ειμπορείτε νά μίνετε ευχαρησιμένι χορης νά λαβο καί τήν απόκρισι διάτί δέν ειθελε νά ελθι έπειδί ής απόκρισί σας δέν ελαβα όμος έγώ ομπλειγαριστικα πός θέλι μίνι ευχαρησιμενος καί έγραψα καί της έκλα<μ>προτι<ς> σας διά νά τήν καμετε ότι ραίτι ότι μποραίσετε διά νά κιριτιτε τό καλό της όνομα τορα παλι έρχομε νά τήν επερικαλέσο διά τήν πτοχί τήν αδελφί μου ής τα βάσανα ποϋ τήν έτιραγνουνε άδικα νά της σιδραμισ ος δικαίότατος καί θελο ειμε καί έγώ ής τα πρόσταγματά της ό έκλαμπρότατος... κύριος κολονέλος Ρόσις μου εγραψε από τήν Βενετία καί μου γράφι να γράψο της έκλαμπρότι<ς> σου πος σας ακριβοχαιραιτάει καί έχαρικαι κατα πολά τήν Κάρικα όποϋ ελαβαις διάτι τοϋ το έγραψα έιξεβροντας τονε πός είνε φίλος σοϋ ακριβός ταϋτα διά τήν όρα καί σας μενο ος <σ>άς έιπογράφομε.

Νάυπλλει 7 'Οκτοβριου 1705 S.N.

Εις της όρισμού<ς> σας
Αγγελίς Λαμπριανός: —

20.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 56/5, f. 47.
(1705, 27 Ottobre)

Numero 5.

27 Ottobre 1705 S.N. Romania

Trà quelli della fede del Messia figlioli di Giesù Amici del Nostro hora Amabile, Grande, et da amarsi Gran signore; et Nostro Amico di presente Capitan General alla di lui presenza l'amica nostra Carta è che.

Per il passatto due Nostri Mori sono di qui fugiti, et à cotesta parte à Napoli sono andati, et entrati, uno hora è dà Angelin, et l'altro anco da lui è, dal detto Angelin prendi l'informatione perche lui sà, hora all'harivo della nostra amica Carta, inquierendo li detti Mori troverà, et l'invierà hovero ci darà sincera risposta, noi ancora in conformità, sopra, alli nostri Patroni daremo aviso et creda che con sue carte è necessario invii li Mori, perche le Capitulationi che sono frà ambe le parti non vogliono violenze.

Haggi Hamize Agà Custode di Atene hora.

Piacendo all'Altissimo harivi à Napoli al di presente Capitan General di Venetia.

21.

A.S.V., Archivio Grimani dei Servi,
busta 50/137, f. 172-172v.
(1707, 7 Novembre)

Noi etc.

Continuando Angelin Lambrianò l'uso di sua servitù pontuale verso il Principe, si và consiliando con l'essercitio della sua fede, e del suo ossequio gradi sempre maggiori di merito. Col fondamento di questi titoli è comparso avanti questa Suprema Carica supplicando qualche nuovo testimonio della Publica benignità, che valerà ad'animarlo alla continuatione del suo benemerito servitio. E perchè possa ciò seguire senza intacco del patrimonio del Principe netiffica à lume Publico il beneficio che godeva la quodam Maria Costachi atteniese passata ad'altra vitta senza posterità, il quale benche tenue rimarcarà ad'ogni modo in esso la generosità Publica, che concorre à consolarlo. Fatto da noi riflesso alla qualità dell'istanza, et esaminata la conditione benemerita del supplicante, che và rendendo prove continuate del fedele et ossequiosa servitù al nome Publico non che al lume da esso suggerito di detti beni, si siamo persuasi ad'essaudirlo, tanto più che con la di lui consolatione meritato si pregiudica ai riguardi dell'interesse Publico. Terminiamo in virtù delle presenti, e coll'autorità che tenemo di Capitan General, che il sodetto Angelin Lambrianò sia, e s'intenda investito degl'accennati infrascritti beni erano in Dona Maria Costachi passata ad'altra vitta, senza posterità, per haverli à godere sè heredi e successori suoi in perpetuo in testimonio espresso della publica munificenza, | con obbligo della Xma e quanto di più: al qual effetto seguirano in

Canceleria le note, che occorono al Publico lume, e privata cautella.
In quorum etc.

Seguono li beni.

Terreni strema cento dalli cinquecento sessanta nelle Ville Stringù, e Vunò Territorio di Trippolizà /f. 172v./ Vigna Zappade dieci à Vunò e Stringù — Dette cinque a Dragassiò Volimi à Trippolizà — Olivari piantecinquanta a Corinto del Turco Amurati dalle mille cento trenta teneva in affitto Benisello Trono.

Romania, 7 Novembre 1707 S.N.

22.

A.S.V., Provveditori da terra e da mar,
Prov. Gen. da mar, busta 955, disp. 42.
(1709, 11 Dicembre)

A.

.....
...L'Eccellentissimo Signore Cavaliere Dolfino Provveditor General da Mar sopra li ricorsi de Patroni de Bastimenti sudditi della Porta, havendo eletto per Loro Agente Angelino Lambrianò ch'era già fatto Sudditto volontario della Serenità Vostra venuto d'Athene, confermato in tale Impiego dall'Eccellentissimo Precessore Provveditor General Grimani, essendosi per tutto questo tempo comportato in forma che merita gradimento anco per li servij che ha resi, mi presentò L'annessa supplica instando per l'approvazione dell'Eccellenze Vostre, con che stabilirsi nel Posto habbia sempre più modo di continuare nella sua rassegnatione.

Come lo nè sono buon testimonio per il tempo che mi trovo a questa parte accompagno la istanza credendo Publico servizio di vederlo ben raddicato nella fonctione medesima. Gratie.

Romania 11 Dicembre 1709

Di Vostra Serenità
Alvise Mocenigo Provveditor General da Mar.

B.

A.S.V., ὁ.π., disp. 42, ann. 14.
(1709, 8 Dicembre)

1709, 8 Dicembre S.N. Romania. Presentata in mano di S.E. Provveditor General da Mar Mocenigo, da Signor Angelin Lambrianò instante.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Provveditor General da Mar con
autorità di Capitan General.

I Patroni de Bastimenti Sudditi della Porta Ottomana con loro ricorsi portati
agl'Eccellentissimi Precessori dell'Eccellenza Vostra, hanno suplicata la
nomina d'un Agente, ch'intervenendo per essi, massime quando s'attrovano
obligati alle contumacie, possa ogetare i loro interessi. L'Eccellentissimo
Signor Kavalier Dolfin Provveditor General da Mar Precessore, riflettendo
quanto importava à Publici riguardi il deputare in tale incombenza un
Suddito di cimentata fede, hà voluto trascieglier à tale carico me Angelin
Lambrianò.

L'esperimento visibile de miei passati servizij ha potuto indurre Sua
Eccellenza à tale deliberatione, è la continuatione d'un esercizio esato, e
pontuale sempre agl'oggetti del Publico Reale Servizio hà persuaso
l'Eccellentissimo Grimani di Lui Sucessore di confermarmi nell'incombenza,
e gl'Eccellentissimi Generali del Regno chiamarsi pieghe del mio Impiego.
Vigilanza nel rintraciare le notizie più importanti dal Paesi Ottomani; Zelo
costante nell'esorle con fedeltà alle Cariche Primarie sono tuttavia i miei
movimenti. Nella comparsa de Turchi espediti da vicini Commandanti hò
potuto sin hora con la veste di detta Agenzia insinuarmi agevolmente è
render non affatto inutile il mio esercizio. Protesto eguale la continuatione
anco in avvenire, è molto più quando la reggia mano del mio adorato Principe
vorà stabilirmi in simil figura con suo Sovrano rescritto. Vostra Eccellenza
ch'hà sotto l'occhio le mie operationi e gl'attestati, che |le precedenti|
autenticano, |concorro come sumissamente La supplico| di far pervenire à
piedi dell'Eccellentissimo Senato la presente rassegnatione; e rimanga in
fine consolata la mia servitù del Publico generoso agradimento; Gratia.

23.

A.S.V., Provveditori da terra e da mar,
Prov. Gen. da mar, busta 955, disp. 61
(1710, 1 Ottobre)

A.

.....
All'Illustrissimo Donà Rettore di Romania essendo stata presentata da
Greci sudditi del Turco, Patroni de Bastimenti, la supplica che mi accompa-
gna con sua Lettera, che jo humilio alla Serenità Vostra, nella quale
instano, che non sia rimosso dall'Impiego del loro Console Angelin
Lambrianò, me non resta che aggiungere à quanto hò humiliato in questo

I
proposito nel n° 42, credendo che sia servizio non cambiare il soggetto, che per altro ha in più incontri date prove di devocione al nome della Serenità Vostra.

.....

Patrasso primo Ottobre 1710.

Di Vostra Serenità
Alvise Mocenigo
Provveditor General da Mar.

B.

A.S.V., ό.π., disp. 61, ann. I.
(1710, 21 Luglio)

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Signor Colendissimo.

Fattami tenere l'unita scrittura dirretta all'Eccellenza Vostra d'alcuni Reisi, e Padroni de Bastimenti, sudditi della Porta ch'al presente s'attrovano ancorati in questo Porto, per inchinarla allo di lei gradimento, l'adempisco con la più sommessa divotione dell'animo, col baciarle nel resto humilmente le mani;

Romania 21, Luglio 1710 S.N.

Humilissimo Divotissimo Servitor
Piero Donà Rettor.

Signor Alvise Mocenigo
Provveditor General da Mar.

Γ.

A.S.V., ό.π., disp. 61, ann. 2.
(1710, 20 Luglio)

Illustrissimo et Eccellentissimo signor Provveditor General da mar
con autorità di Capitan General.

Passate già nella Turchia uniformi le relationi della pontualità, et esatezza, con cui Angelin Lambrianò Agente della Porta assiste agl'interessi dei sudditi della medesima, quando vi capitano in questo Porto, toca pure à noi Caravochiri de Bastimenti di tal natura, ch'attualmente si attroviamo quivi, assicurarsi con l'esperienza dell' ottima direzione di detto nostro Agente nel maneggio de nostri affari. Pervenuti qui altre volte alcuni di noi, et

incontrata in lui eguale premura à nostri vantaggi, conviene à tutti desiderare la continuatione di tale esercizio nella persona stessa con l'oggetto di provare anco in avvenire eguale il proffitto nel nostro comercio, da cui non v'è disgiunto pure quello del Publico.

Presentiamo hora, che siano degl'altri concorrenti alla Dominante, che proverino venir sostituiti à tal Impiego; e poiche colpisse ogn uno di noi tale notizia, ritroviamo anco indispensabile di far pervenire à piedi di Vostra Eccellenza questo nostro humile ricorso affine concorra di avanzarlo al Principe Serenissimo, e comprenda la vera inclinatione dei sudditi della Porta ad'esser tutelati dal Lambrianò medesimo. Devenne l'Eccellentissimo signor Kavalier Provveditor General da mar Dolfino à destinarlo in tal incombenza sopra i ricorsi di buona parte della nostra Natione. Gl'Eccellentissimi Capitani Generali susseguenti hanno gradito il di lui servizio, e noi sempre più cotenti. Può essere, che s'appresenti alcuno alla maestà Publica con mendicate, e mentite fedi, ad'ogni modo l'Eccellenza Vostra può assicurarsi essere indifferente il desiderio dei sudditi della Porta per la persona del Lambrianò, e se attualmente qui esistessero altri Bastimenti serebbero questi pure uniti alle nostre suppliche come in caso di qualche esitanza potrebbe anco raccoglierte in Costantinopoli l'Eccellentissimo Bailo.

Se questo Assistente per fine fù deputato à nostra sodisfatione non possiamo mai figurare che venghi destinato altro diverso dalle nostre brame; cosiche possiamo concorrere con maggior allettamento in questa Scala sempre con aumento de Publici Datij. Gracie.

[ύπογραφή στά τουρκικά]

καρβοκρηης Παναγηοτης Φουτας πηρηκαλο την εξοχοτη σου ος ανοθης

Σιναδινός του Βασίλι γραματικός στο παστουμε<v>το του αφτου καράβοκίρι περικαλό γις ανοθε

Μαρκος Ανεστις σιντροφος <σ>το παστουμεντο του αυτου καρβοκιρι περικαλο ος ανοθεν

Μοιχαλης καρβοκοιρης περικαλο την εξοχοτη σου ος ανοθεν

Γαιοργις του Νηκωλου γραματηκως του αφτου παστημαιντου παιρη-καλω ως ανωθαιν

Διμητρακης Ρωκως πραματαιφτης ης τω αφτω παστημαιντω παιρη-καλη ως ανωθαιν καί μην ηξαιρω<v>τας να γραψη καμνη αινα σταβρωμαι τω ηδιων του χαιρη +

Πιφανι<ς> Ριυζις απι το Σκοπιλο περικαλο τι<v> εξοχοτι σου ος ανοθε

Ιωάννης Παπασταματελου γραματικός του παστοιμε<v>τού του αφτου καρβοκίρι περικαλό ως ανοθεν

Γοιαλής Βαγγελοι Νουματοιγάς σοι<v>τροφος στω παστομε<v>
το του αυτου караβοκοιρη περικαλο <ο>ς ανοθεν
караβοκүриς Λήνος Πατηνοτης πηρικαλο την ηξοχοτην σου ος
ανοθη

Γιοργις του Χατζηκοστα Λαρσινος καί γραματηκός <σ>το παστο-
μεντο του αυτου караβοκүри πηρικαλο ος ανοθεν

Διομαντής του Νικολού του Ζέρβα Σκιάθτης καί πραματευτής
στου παστομεντου του αυτου караβοκүρι περικαλό ως ανοθεν
[ύπογραφή στά τουρκικά]

Γιωργις Μαρκούρας σιντροφος του αυτου ριύζι παιρικαλό ως
ανοθεν

Στρατής Μακρής σι<v>τροφος του αυτου ραιγήζη παιρηκαλό
<ο>ς ανοθεν

[...] караβοкуρις Καλολιμιοτις περικαλο τιν εξοχοτι σου ος ανοθεν
καί εγω ο γραματικός του ο Γερανος του Μισκινα περικαλο ος ανο-
θεν με ολι μας τι σι<v>τροφια

Σιναδινο<ς> Θανασι караβοкиρης από τα Γα..χορα πιρικαλο τιν
εξεχοτι σου

карабокуρις Χρηστος Δουλος απο τη Μηκονο περηκαλο την
εξοφοτη σου ος ανοθε με ολι μου τη συντροφια

Ίωάννης του Κοσταντι Καραβοκιρις περίκαλο τήν εξοχοτι σου ος
ανοθεν με ολι μου τιν σιντροφία

карабоκήρης Αθανάσης Καλογερός περηκαλο την εξοχοτη σου ος
ανοθεν

[άκολουθεῖ τουρκικό κείμενο μισῆς σελίδας]

SUMMARY

M. Economou, The consulate of the «Archipelago» at Nauplia

During the second venetian domination of Peloponnesus, Nauplia, the capital town of the «Regno», is at the same time a most important civil and commercial centre and an active port for the country's commercial relations to the neighbouring ottoman territories.

The official reopening of the trade roads in 1699 causes a considerable mass reappearance at Nauplia of the ottoman merchant ships — for the most part with greek captains and merchants, the remaining with mussulman captains (probably Turks) and greek or mixed crews — departing from the aegean islands and coasts, Constantinople itself and several ports of Propontis and the Black Sea. A dense trafic has consequently started and was most welcome by the Venetians; with the exception of increasing the custom-duty and consumption tax's incom, it was favouring their plans for the development of the local commerce. Aiming to monopolize the interest of the merchants and captains of the «Archipelago», stabilize the ottoman trade at Nauplia and, furthermore, attract it — if expanded — to Venice itself, the Venetians met willingly the merchants' request to install their own consulate in the capital town of Morea.

The consuls, elected in the first place by the greek merchants (ottoman subjects) among the most powerful citizens of Nauplia, were «reelected» officially and confirmed to their office by the venetian high Command of Peloponnesus, in this way performing also the part of the actual sovereign state (the ottoman empire). As a matter of fact, the Sublime Porte did not interfere with the functions of this institution, being actually kept apart by both interested sides, the Venetians and the greek merchants. Nevertheless, one may notice that, for a certain period, the greek (ottoman) consul at Nauplia acted as an intermediary between the Venetian Commanders and the Turk voivode of Athens.

The institution of the consul of the greek merchants (subjects of the Grand Turk) in a venetian port is not limited at Nauplia; it functions in equal terms in almost all important ports of the venetian state, including Venice itself, from the mid 16th c. onwards. The same institution has been also established and functioned in the main ports of other italian states, as well as the austrian ports of the Adriatic.